

Provinciale Staten van de provincie Drenthe  
Postbus 122  
9400 AC Assen

PROV. BESTUUR VAN DRENTHE	
No.:	2006002195
Ingek.:	28 FEB 2006
Class nr.:	
TE BEH. DOOR:	SG

Assen, 27 februari 2006  
Ons kenmerk: DPGesch/06-U-231

Geachte leden van provinciale staten,

Op 9 februari 2006 heeft de hoofdredactie van de Encyclopedie van Drenthe een afschrift ontvangen van een brief van de OPD, die aan u is gericht en die een nieuwe lijst bevat van vermeende fouten in de encyclopedie. Kort daarvoor, op 6 februari, heeft de hoofdredactie op verzoek van het college van gedeputeerde staten van 22 november 2005 (47/cw/200511010) een reactie gegeven op het eerste stuk van de OPD. Deze eerste lijst van 9 november 2005 (*Greep ..1*) met 122 opmerkingen is door de hoofdredactie gerubriceerd in zeven categorieën. De nieuwe lijst, betiteld als *Een greep ...2*, is op dezelfde manier ingedeeld en doorgenummerd (123-200).

De volgende indeling is door ons aangebracht in de opmerkingen van *Greep ..1 en 2*:

- 1 Ontbrekende lemma's.  
In 16 gevallen dienen lemma's te worden aangevuld.
- 2 Vraagtekens die nader onderzoek behoeven.  
De 27 gevallen hier hebben vooral betrekking op opmerkingen, bijvoorbeeld in de sfeer van het kerkelijke leven, die nader consultatie van deskundigen behoeven
- 3 Tekstcorrecties.  
De 53 tekstcorrecties betreffen vooral ontbrekende verwijzingen naar andere lemma's
- 4 Beweringen zonder bronvermelding.  
Er worden door de OPD 23 beweringen gedaan die wegens het ontbreken van bronvermelding niet gecontroleerd kunnen worden
- 5 Meningingen die niet worden gedeeld door de hoofdredactie.  
Het valt op dat de tweede serie in hoofdzaak meningen bevat over wat er volgens de OPD al dan niet in een Drentse encyclopedie zou moeten staan. Deze 39 meningen worden niet door de hoofdredactie gedeeld. Samen met de eerste serie komen wij op een totaal van 76.
- 6 Onjuiste constatering.  
Dat de OPD er bij 14 van de bekritiseerde lemma's niet in slaagt zelf fouten te vermijden mag een indicatie heten hoe moeilijk het is een weerbarstige materie onder de knie te krijgen.
- 7 Niet relevante opmerkingen.  
In 31 gevallen acht de hoofdredactie de opmerkingen te onbelangrijk om tot overweging van aanpassing te leiden.

Nadat in de eerste versie van *Een greep* .... behalve inhoudelijke opmerkingen ook verdachtmakingen werden geuit aan het adres van de hoofdredacteurs en hun vermeende motieven, wordt de cirkel nu breder getrokken en worden ook allerlei andere redacteurs en auteurs in de ongefundeerde insinuaties van de OPD betrokken. Dit doet zo langzamerhand de vraag rijzen of het de OPD wel te doen is om de kwaliteit van de inhoud van de Encyclopedie en of er niet andere motieven in het spel zijn. De hoofdredactie heeft geen behoefte aan dat spel mee te doen en concentreert zich op de inhoud.

De Encyclopedie van Drenthe heeft alleen tot stand kunnen komen door de enorme inzet van 125 redacteurs en auteurs. Deze hebben ons tegen een geringe vergoeding van € 0,09 per woord laten profiteren van hun deskundigheid en grote kennis van Drenthe. Drenthe mag hen daarvoor dankbaar zijn. De hoofdredactie is hen in ieder geval zeer erkentelijk. Dat zij in een aantal gevallen zelf in een lemma worden genoemd, onderstreept dat zij naar de mening van de hoofdredactie behoren tot "personen die voor Drenthe van belang zijn of zijn geweest", om de 'Verantwoording' voor in de Encyclopedie te citeren. Verder is daar nadrukkelijk op twee andere aspecten gewezen. In de eerste plaats betreft dat de criteria voor opname. Deze zijn samengevat als *primo* het belang voor Drenthe en *secundo* de bovenlokale betekenis. Daarvan heeft de hoofdredactie gesteld: "Deze criteria houden een zeker arbitrair en subjectief element in zich en zullen ook altijd wel voor discussie vatbaar blijven". In de tweede plaats is gewezen op de juistheid van de informatie zelf. Daarvan is gesteld dat het "een illusie (zou) zijn te veronderstellen dat er geen fouten zijn gemaakt. Dat hoeft niet persé de schuld te zijn van de samenstellers, maar kan evenzeer gelegen hebben aan de bron waaraan het betreffende gegeven is ontleend, of aan de onmogelijkheid een gegeven te controleren". Gebleken is nu dat veel van de opmerkingen uit *Een greep (1 en 2)* terug te voeren zijn op de (interpretatie van) criteria of op de juistheid van de informatiebron. Het betekent geenszins dat al die opmerkingen ook als "fouten" bestempeld kunnen worden.

Ook van anderen dan de OPD zijn sinds de verschijning in 2003 correcties en aanvullingen ontvangen, van binnen en van buiten de kring van de auteurs en redacteurs. Die hebben wij in dank aanvaard. Het is van begin af aan de bedoeling geweest alle opmerkingen in de beschouwing te betrekken op het moment dat wij aan het werk zouden gaan met een digitale versie van de Encyclopedie. Momenteel zijn wij daar volop mee bezig. Een van de afwegingen die wij daarbij maken is of en hoe wij zichtbaar kunnen maken welke belangrijke correcties op de papieren versie zijn aangebracht.

De hoofdredactie is onveranderd van mening dat met de hulp van vele redacteurs en auteurs een kwalitatief hoogwaardige publicatie tot stand is gebracht, waarin een unieke hoeveelheid kennis over Drenthe bij elkaar is gebracht die nog vele jaren zijn waarde zal bewijzen. Het valt daarom te betreuren dat door de manier waarop de OPD de publiciteit heeft gezocht een onverdiende smet geworpen is op dit bijzondere product. Uiteindelijk betreft de kritiek slechts een fractie van hetgeen beschreven wordt. Aan de circa 4000 lemma's die worden beschreven zouden er een stuk of 20 moeten worden toegevoegd. En in de naar schatting circa 300.000- 400.000 feitelijkheden die in de Encyclopedie te vinden zijn blijken ongeveer 50 tekstcorrecties nodig te zijn, nog geen 2 promille.

Gerelateerd aan wat wij daarover in de Verantwoording hebben gezegd is dat een score waarvoor wij ons bepaald niet schamen.

De *Encyclopedie van Drenthe* heeft tot doel gehad om zoveel mogelijk relevante kennis op een handzame manier in kort bestek bij elkaar te brengen. Dat is de aard van een encyclopedie, het is een naslagwerk. Het geeft de stand van de kennis op het moment van verschijnen en verwijst belangstellenden naar verdere literatuur of naar verwante thema's. Het is niet een podium voor een (wetenschappelijke) discussie of een vergaarbak voor onoverzichtelijke details.

Namens de hoofdredactie,



Dr. M.A.W. Gerding

c.c. College van gedeputeerde staten van Drenthe

- Bijlage 1: Genummerd exemplaar van Greep ...1
- Bijlage 2 Genummerd exemplaar van Greep ...2
- Bijlage 3 Rubricering opmerkingen 1-122
- Bijlage 4 Rubricering opmerkingen 123-200

①

## Een greep uit de fouten in de Drenthe Encyclopedie

- 1 27 Angelslo. De wijk Angelslo wordt aan de noordkant niet begrensd door de Emmermeer, maar door de Emmerhout
- 2 178 Dalerveen. De vervening is hier niet, zoals vermeld, na 1850 begonnen, maar al in de 17 e eeuw. Het gaat hier namelijk om een randveenontginning.
- 3 178 Dalerpeel.
  1. r. 3 en 4. Dalerpeel heeft niet, zoals gemeld, Dalerveen in het westen, maar juist in het oosten.
  2. Het dorp ontstond niet, zoals vermeld, na de aanleg van het kanaal Coevorden-Zwinderen (1935-1938), maar na de aanleg van de Dommerswijk in ca 1900. Het dorp is dan ook gelegen aan de Dommerswijk (Steigerwijk). Zie ook lemma Nieuwe Krim. Bron: Grote Provincie atlas Drenthe (GAD), 2e dr. 1992, p. 106
  3. Het dorp is dan ook niet, zoals gemeld ontstaan in de jaren 1935-1938, maar kort na de aanleg van laatstgenoemd kanaal, zo rond 1902.
- 4 1066 Zandpol.
  1. De bebouwing van het dorp is niet, zoals vermeld, gesitueerd aan weerszijden van de oude monding van het Stieltjeskanaal, rond de panden La Paix en Grethahoeve. Laatstgenoemde panden liggen nl in Nieuw Amsterdam. Zandpol ligt daarentegen aan de nieuwe monding van het Stieltjeskanaal en wel ten zuiden daarvan. Het sluit dan ook niet aan op de bebouwing van Nieuw Amsterdam. Bron: GAD, p. 109.
  2. Zandpol behoorde, anders dan vermeld - voor de gem. herindeling van 1998 - nimmer (deels) tot de gemeente Emmen. Ze hoorde voordien uitsluitend tot de gem. Schoonebeek, bron idem.
  - 3 Niet is vermeld dat de naam Zandpol is bedacht door de daar wonende hoofonderwijzer, die zijn huis zo noemde en dat het dorp toen nog Oud-Schoonebeekerveld heette.
- 5 493 Klazienaveen
  1. De plaats is niet, zoals vermeld, omstreeks 1885 door J.E. Scholten gesticht. Voorzover de encyclopedie hier de indruk wekt dat de eerste bebouwing van Klazienaveen zou zijn gesticht door J.E.Scholten is die indruk onjuist. De eerste bebouwing in het Barger-Oosterveen, die bij de Dordsebrug aan het Van Echtskanaal plaatsvond, dateert van een aantal jaren later en was van middenstanders uit oudere Drentse en Overijsselse veenkolonien. Ze bouwden hun huizen en/of winkelpanden op aan de Nieuw Echts Veen Compagnie in erfpacht of koop verkregen grond aan het Echtskanaal. Scholten had met dit alles niets van doen. Het was de bedoeling van Scholten in het veel noordelijker gelegen Smeulveen (toen Klazienaveen geheten) een gelijknamige veenkolonie te stichten. Dit ging toen niet door.
  2. p. 842. In de 19e eeuw vestigen zich niet, zoals vermeld, boekweitboeren op een uitloper aan de westkant van het Smeulveen. Die vestigden zich juist aan de westkant van het zuidelijker gelegen Barger-Oosterveen.
  3. p. 1084 op die uitloper van de Hondsrug aan de westkant van het Smeulveen ontstonden niet de dorpen Nieuw Dordrecht en Vastenouw. maar idem dito aan de westkant van het Barger-Oosterveen.
  4. p. 842. Ook stichtte J.E.Scholten niet, zoals vermeld, aan de zuidelijke rand van het Smeulveen het dorp Klazienaveen. Kort na 1900 stichtte J.E.Scholten **midden** in het Smeulveen de veenkolonie Klazienaveen (Noord). Het tegenwoordige grote dorp Klazienaveen ligt een aantal

(2)

kilometers zuidelijker van het Smeulveen aan het Echtenskanaal dat het Barger-Oosterveen doorsnijdt. De eerste bebouwing was hier het sub I genoemde.

Uiteindelijk werd ook deze Klazienaveen genoemd.

5. p. 493 De aanleg van het Scholtenskanaal is niet, zoals gemeld, begonnen in 1880, maar na 1890.

6. p. 821. Dit Scholtenskanaal is niet, zoals vermeld, een 13 km lang door het laaggelegen Smeulveen lopend kanaal. Het eerste deel loopt nl over een afstand van 3 1/2 km door het Barger-Oosterveen (ook wel Hoofdwijk A geheten). Het loopt slechts 2 1/2 km door het Smeulveen en het overige gedeelte door het Emmer-Compascuum.

7. Klazienaveen-Noord p. 493. Het is niet, zoals vermeld, in de jaren 1884-1885 dat J.E. Scholten de stoot gaf aan de vervening van het Smeulveen. Het Scholtenskanaal (hoofdwijk A) bereikte pas omstreeks het jaar 1900 (de zuidgrens van) het Smeulveen. Toen pas kon de vervening van het Smeulveen van start gaan en werd het Scholtenskanaal door het Smeulveen aangelegd en ontstond Klazienaveen-Noord.

8. p. 493. Het is niet zo, als vermeld, dat het Smeulveen later ook Klazienaveen werd genoemd. Het is net andersom, het Smeulveen was juist het eerste gebied dat Klazienaveen werd genoemd. De veenkolonie aan het Van Echtenskanaal (toen nog Dordsebrug geheten) werd later (ca 1905) ook Klazienaveen (Zuid) genoemd. Zie Historische Atlas Drenthe 1989, kaart 243 en 226.

9. Waarom ontbreekt bij al de genoemde kerken op p. 493 de hervormde kerk? Klazienaveen is voor de helft prot, de andere helft rk.

10. Bij veenstakingen p. 994, in 1888

a. greep de marechaussee die gelegerd was te Klazienaveen niet, zoals gemeld, hardhandig is. Er werd daar helemaal niet ingegrepen. Dat hoefde niet, want Klazienaveen bestond toen nog niet. Geen verveningen, geen stakingen. De marechaussee-kazerne van Klazienaveen dateerde dan ook van na 1903.

b. Ook waren, anders dan vermeld, de veenstakingen in 1888 niet geïmporteerd door radicale Friese seizoenarbeiders, die in de socialist Domela Nieuwenhuis hun politiek leider zagen. In de politieverbalen komen geen Friese seizoenarbeiders voor. Het waren de plaatselijke niet politiek bewuste veenarbeiders. Domela Nieuwenhuis is in 1888 niet in Drenthe geweest. Bron: Dijkstra, De veenstakingen van 1888 in Z.O. Drenthe, Beilen 1982.

11. Schutwijk, p. 830. Het genoemde jaartal van 1847 hoort hier niet thuis in dit lemma. Deze wijk is pas een halve eeuw later, ca 1897, gegraven.

**Opm: Al deze bovengenoemde onjuistheden over Klazienaveen zijn zichtbaar ontstaan doordat hierbij is uitgegaan van de onjuiste ligging die in het boek 'Van turfstrooisel tot actieve kool' door de schrijver M.A.W. Gerding zijn vermeld voor zowel het Barger-Oosterveen als het Smeulveen. Hij situeert daar nl op p. 24 het Barger-Oosterveen abusievelijk tussen de Hoogeveense vaart en het Amsterdamsche veld. Dit verklaart waarom hij (ook in de encyclopedie) de zuidgrens van het Smeulveen laat samenvallen met de Hoogeveense vaart. In werkelijk ligt die zuidgrens van Smeulveen 3 1/2 km noordelijker. Door deze foutieve aanduidingen staat alles nu verkeerd.**

6 p. 493. In Klazienaveen verzezen niet, zoals gemeld, in 1889 een hotel, postkantoor en tramhalte. Die kwamen er pas in de periode van 1903-1906. Als enige bron wordt bij dit lemma gegeven het fotoboekje van J. Hoogers, 'Klazienaveen in grootmoeders tijd', Zaltbommel 1995 (dat overigens wel exact de juiste jaartallen weergeeft, zodat deze door de redactie vermelde bron klaarblijkelijk niet door haar is ingezien).

7 Oranjekanaal p. 695 Bij het verlengen van het Oranjekanaal is niet, zoals vermeld, gebruik gemaakt van de Bladderswijk. Er is helemaal geen gebruik gemaakt van een reeds bestaand ka-

naal. Het laatste stuk van het Oranjekanaal kreeg gewoon de naam van de legendarische veenopzichter Frederik Bladder. Overigens wordt de naam Bladderswijk niet verklaard en het is ook geen apart lemma. Iemand naar wie een kanaal wordt vernoemd verdient een apart lemma.

- § Eerste Boerwijk. p. 269. Vreemd genoeg wordt wel aan een zijwijk van de Bladderswijk een apart lemma gewijd. Er woont evenwel niemand aan deze wijk, dus ook geen boer, terwijl ook hier de naam niet wordt verklaard. Als dan de Eerste Boerwijk dan zo nodig moest worden genoemd, waarom dan niet hier ook de Tweede Boerwijk genoemd.
- 5 p. 1082. Niet in 1889, maar in 1894 is de verbinding tussen de het Oranjekanaal en de Hooegeense vaart totstand gekomen.
- 10 p. 764 De rivier de Reest werd niet, zoals gemeld, in de 18e eeuw, maar in de 19e eeuw verbonden met de Dedemsvaart. De Dedemsvaart bestond immers nog niet in de 18e eeuw.
- 11 Drentsch Landontg. Mij.  
p. 237  
1. In 1860 bereikten de kanaalgravers van de Hooegeense vaart niet, zoals gemeld, het Amsterdamsche Veld. Ze bereikten toen de westgrens van de Bargervenen (bij de brug die Veenoord van Nieuw Amsterdam scheidt). Het Amsterdamse veld lag enkele kilometers zuidelijker. Eerst na aanleg van een verbindingskanaal werd ook het Amsterdamsche veld bereikt.  
2 De kanaalgravers van de Hooegeense vaart stichtten in 1860 niet, zoals gemeld, het dorp Nieuw-Amsterdam. Dit dorp was al veel eerder - in 1852 - door de Amsterdamse eigenaren van het Amsterdamse veld daar in hun Amsterdamse veld gesticht. Later werd het hele gebied tot aan de Hooegeense vaart Nieuw Amsterdam genoemd.
- 12 p. 26. Het Amsterdamsche veld is niet in 1852, zoals gemeld maar in 1850/51 door de Drentsche Landontg. Mij aangekocht. Er werd, anders dan vermeld, toen ook geen directeur aangesteld en dus ook niet L.B.J.Dommers. De Dr. Landontg. Mij was een vennootschap onder firma die werd bestuurd door twee beherende vennoten uit Amsterdam. Bij de omzetting in 1873 in een naamloze vennootschap werden deze beheerders beiden directeurs. Daaronder was dus weer niet Dommers, die de functie van administrateur bekleedde.
- 13 Veriengde Hooegeense vaart, p. 959. De concessie is in 1850 verleend aan jhr mr. A.W. van Holthe tot Echten te Assen, J. Heemskerk Azn en fa Jan Kalff en Co , beiden te Amsterdam en niet, zoals gemeld, aan Van Holthe tot Echten alleen.
- 14 p. 414 Jhr A.W. van Holthe tot Echten was niet, zoals vermeld, jarenlang directeur van de Drentsche Kanaal Mij. Hij was dat namelijk slechts drie jaar (van 1850-1853) Hij was wel tientallen jaren pres.-commissaris van deze maatschappij en dat is wel jarenlang. Ook was hij bijna een hale eeuw advocaat en notaris te Assen. Bron: Dr. Biogr door Coert.
- 15 Nieuwe Echtense Veen Compagnie, p. 654. Anders dan vermeld, nam de familie Van Holthe tot Echten in 1882 de Drentse Kanaal Mij niet over. Die kanaalmaatschappij bleef namelijk gewoon doorbestaan en bleef eigendom van de oorspronkelijke aandeelhouders. De familie Van Holthe tot Echten nam wel de concessie van haar over om het kanaal te verlengen. Overigens was de Nieuwe Echtense Veen Comp niet opgericht in 1882, maar in 1881 en wel op 5 augustus van dat jaar.

③

- 16 Het Barger-Westerveen, p. 1084, is niet, zoals vermeld, het eerste complex in de gemeente Emmen dat verveend werd. Die eer komt toe aan het Oosterveen van de Oranjekanaal Mij. Direct na de aanleg van het kanaal tot onder Zuidbarge in 1857 kreeg zij reeds concessie.
- 17 Bij Barger-Erfscheidenveen, p. 63 had dienen te worden vermeld dat het het eerste veengebied was dat van de Bargermarke werd afgescheiden (in 1844). Het wordt niet, zoals gemeld, als een zelfstandige veenkolonie gerekend, maar valt onder de veenkolonie Nieuw-Amsterdam. Anders dan vermeld heeft de naam niets met een erfscheider te maken. Het duidt gewoon aan dat het hier van de rechthebbende (boeren)erven van Barge afgescheiden veen betreft
- 18 p. 1084 Bij de aankoop van het Amsterdamsche veld waren de Amsterdamse ondernemers, anders dan vermeld, nog geen aandeelhouder van de Drentse Kanaal Mij. Dat was eerst vele jaren later. Het boek over de kanalen van Coert is hier abus.
- 19 Dommerskanaal, p. 200. Het Dommerskanaal is niet, zoals vermeld, aangelegd door de Drentsche Kanaal Mij. Dit was door de Drentse Landontg. Mij zelf in eigen beheer gedaan onder leiding van hun veenadminstrateur L.B.J. Dommers. Die was zelf aannemer en had met dit soort projecten al eerder ervaring opgedaan in het Overijsselse. Ook waren de kosten niet voorgefinancierd. Er was m.b.t de aanleg van het zg Veldkanaal, de Zijtak, wel een gedeelte van de door de Amsterdammers aan de marke te betalen koopsom van het Amsterdamsche veld ingehouden. Dit als zekerheid voor de nakoming van de de door de Drentse Kanaal Mij jegens de marke aangegane verplichting de Hoogeveense vaart middels een te graven Zijtak in verbinding te brengen met het Amsterdamsche veld (drie partijen contract). Ook is anders dan vermeld de aanleg van het Dommerskanaal niet gebeurd in de jaren 1860-1861. Dit heeft waarschijnlijk betrekking op de Zijtak. Het Dommerskanaal is gefaseerd aangelegd, 1861-1863, 4 km, 1884- 1890, 1 km en 1911-1920, 5 km.
- 20 p. 940 de wijken werden niet, zoals gemeld, op 100 meter van elkaar ingelegd, maar op ca 170-200 meter van elkaar. Om de twee veenplaatsen van elk ca. 80 -100 m breed werd een wijk aangelegd. Dit is toch een feit van algemene bekendheid en daarnaast te vinden in alle handboeken.
- 21 p. 943 de lengte van een veenplaats varieert niet van 1 tot 3 km. Er zijn veel veenplaatsen die slechts 500 m lang zijn.

## INDUSTRIE

Veel onjuistheden en slordigheden, zoals o.a..

- 22 p. 493 Klazienaveen. De turfstrooiselfabriek is niet in 1889, maar enkele jaren later. De bij dit lemma gegeven enige bron (Hoogers) geeft daarentegen wel exact het juiste jaartal 1891. Deze bron lijkt, op dit punt, niet te zijn ingezien. De meeste andere gedrukte bronnen, zoals het hierboven al gen. boek 'Van turfstr. tot actieve kool' geven nl het onjuiste jaartal 1889. Waarom worden ook de andere na 1995 verschenen boeken over het onderwerp veen, die deze punten wel juist weergegeven niet gebruikt.
- 23 Coevorden p. 165  
1. Rond 1900 waren er niet, zoals gemeld, 4 turfstrooiselfabrieken. Er zijn nooit meer dan twee tegelijk geweest. De eersten verschenen rond 1912.

5

2. Ook wordt bij dit lemma Coevorden de gasfabriek niet genoemd, noch de machinefabriek Van Joolen enz.
- 24 L.B.J. Dommers, p. 200. Hij was niet, zoals vermeld, de oprichter en eigenaar van deze gasfabriek. De fabriek was opgericht door de eigenaren van de Drentsche Landontginning Mij te Amsterdam, die tevens het Amsterdamsche veld bezaten. Dommers was slechts beheerder van dit bedrijf (voor verlichting van gaslantaarns) dat overigens slechts een of twee personeelsleden had.
- 25 Turfstrooiselfabriek Barger-Oosterveen, p. 912
1. Deze stond niet, zoals vermeld, aan de rz van het Echtenskanaal te Klazienaveen, maar aan de Westera'swijk te Zwartemeer.
  2. Onder de aandeelhouders de Friese Veen Mij en de vervener A.W van der Sluis moet zijn: de Friese Veen Mij en haar directeur A.W. van der Sluis. Bij Deventer Veen Mij, p. 188, dient te worden verwezen naar de aan haar gelieerde turfstrooiselfabriek genoemd onder het lemma Beilen alsmede naar het lemma Barger-Compascuum op p. 63. Waarom anders deze veenmaatschappij vermeld.
- 26 Ook wordt bij Hoogeveen op p. 912
- a. ten onrechte onvermeld gelaten de belangrijke turfstrooiselfabriek van Griendtsveen aldaar.
  - b. ten onrechte een inwoner van Oldenburg (D) als uitvinder van de mach. verwerking van turfstrooisel genoemd. Beide bronnen, waarnaar de encycl. op dit punt verwijst noemen juist iemand uit Brunswijk/Wolfenbützel: Gerding, Turfstr. en act. kool p. 43 en het standaardwerk over turfstrooisel 'Sphagnum' van Van de Griendt op p. 23 en 25.
- 27 Wel wordt deze Hoogeveense turfstrooiselfabriek vermeld onder het lemma Griendtsveen Turfstrooisel Mij, p. 366, maar het daarin genoemde jaartal 1894 is onjuist. Dat jaar, waarin zij haar activiteiten concentreerde in Hoogeveen, moet zijn: 1900. Deze turfstrooisel Mij is ook niet, zoals gemeld, voortgekomen uit een Noord-Brabantse Mij Grientsveen. Zij is daarentegen voortgekomen uit de te Griendtsveen (Limburg) gestichte Maatschappij Grientsveen is dus van Limburgse origine. Of de door Grientsveen gekochte fabriek van Key en Co ook echt zo klein was, valt in het licht van die tijd, in 1888, nog te betwijfelen. Al lang voor Griendtsveen was zij actief op de Britse markt. Bron: Van Dijk 1001 Drenten, p.172,173. Zij was echter wel 'klein van duur'. De elders beschreven interessante Franse voorgeschiedenis van deze fabriek ontbreekt in de 'turfboeken' van Gerding c.s.en dus ook in deze encyclopedie.
- 28 Bij Mulders bouwmaterialen te Meppel p. 630 ontbreekt de aan haar verbonden turfstrooiselfabriek Mulder te Meppel.
- 29 Gebr. Minke, p. 615. Anders dan gemeld, exploiteerden ze aan het eind van de 19e eeuw geen veengebieden te Erica. Dit moet zijn in het Ermerveen bij Veenoord en te Steenwijksmoer. Na het overlijden van J.G. Minke in 1911 is de onderneming niet overgegaan naar J.A. Minke. Een aantal jaren later, in 1919, is er namelijk een nieuwe firma Gebr. Minke opgericht, zijnde de overgebleven vennoten B.M. en J.A Minke, de zoon M.B.A. Minke van de overleden firmant en de weduwe, mevr. Minke-Keizer als commanditaire. Bron: Kroniek fam, Minke. 1993, p.49 en 67. Er speelden nog andere firma's Minke doorheen en het zou te ver voeren alle ingewikkelde hierna volgende zakelijke scheidingen - een waar juridisch monstrum - te vermelden. Waarom eigenlijk deze 'vooraanstaande vervenersfamilie uit Avereest' - dat ligt toch in Overijssel ? - met hun geboorte en sterfdata en al in een Drentse encyclopedie ? Er heeft nooit een Minke in Drenthe gewoond. Als je hieraan begint is het eind zoek. Beter maar in zijn geheel weglaten. Die



⑥

turfstrooifabriek kon toch wel onder het lemma Coevorden worden opgenomen. Kennelijk is hier een gedeelte van het boek 'Van Turfstr. tot actieve kool' p. 58 hier wederom kritiekloos gestort. Als er dan toch in deze encyclopedie 'vooraanstaande vervenersfamilies' op het schild moeten worden geheven, kies dan bij voorkeur Drentse. Er waren er toch zat genoeg van met of zonder turfstrooifabriek

- 30 Hetzelfde lijkt op te gaan voor het lemma Trio Turfstrooifabriek op p. 904. Anders dan vermeld is Hartgers is nooit oprichter van Trio geweest. Hartgers was landbouwer te Den Ham en trad later in vanwege het bezit van veengronden te Vriezenveen. Dit bedrijf te 'Vriezeveen' was een typisch Overijssels bedrijf en had geen speciale banden met Drenthe. Dat Trio vanwege een financiële deelname aan een zwartveeonderzoek als lemma in een Drentse encyclopedie zou moeten worden opgenomen is absurd. Dan zou ook haar Vriezenveense concurrent Terwindt-Arntzveen erin moeten staan. Die had toch via het Verkoopkantoor er toch ook aan meebetaald. Trio bestaat al lang niet meer, dhr Hartgers (96 jaar) wel en zij die hem kennen weten dat hij als echte Twent niet en zeker niet op deze manier in een Drentse encycl. had gewild.
- 31 Met het op p. 949 intrappen van de open deur 'dat de motieven van Veldkamp om in veengebieden te investeren onbekend zijn' wordt irrelevante en nutteloze informatie verstrekt.
- 32 Op de grote foto op p. 281 staat, anders dan het onderschrift meldt, niet de Puritfabriek te Klazienaveen. Het is een foto van de turfstrooifabriek van de Maatschappij Klazienaveen. De foto dateert van tien jaar eerder dan de stichting van de Puritfabriek.
- 33 Westerbork- en Broekvenen, p. 1030.  
 a. Hier wordt Rahder vermeld als afkomstig uit Utrecht en elders (op p. 760) als afkomstig uit Amsterdam.  
 b. Dat over de participanten van deze venen na de scheiding met Rahder vrijwel niets bekend zou zijn (p. 1030), is pertinent onjuist. Er is, zeker na 1999, juist vrij veel over bekend geworden. Bron: Van Dijk, Turfsteken, oprn. nav een proefschrift, Oosterhesselen, 2000, C. Rodenburg, N.vh N 10-6-2000 en OHB 1994, Niet voor niets is er te Nieuweroord naar de bekende vervener jhr Flugi van Aspermont een straat vernoemd. In Gerdings 'Vier eeuwen turfwinning' op p.242 t.a.v. Nieuweroord wordt hij niet genoemd. Ook niet in de encyclopedie: 'oude wijn in nieuwe zakken'.
- 34 Rahder Machinale Turffabriek. p. 760. J.C. Rahder richtte om een miljoen gulden kapitaal te verkrijgen ter ontwikkeling van een machine niet, zoals vermeld, de Commanditaire Vennootschap J.C. Rahder op. Hij richtte daartoe (in 1864) samen met de Hollandse heren Rochussen en s'Jacob de N.V. Turfmaatschappij 'Valkenheim' op met een kapitaal van een half miljoen.
- 35 Ook bij het lemma Tiendeveen op p. 892 is bovengenoemde gang van zaken totaal fout weergegeven. Daarin wordt daarbij abusievelijk gesteld dat 'Rahder in 1869 de turffabriek Valkenheim (1863-1885) overnam van een turfmaatschappij en deze tot grote bloei bracht'. Uit de hiervoor gaande weerlegging bleek reeds dat het Rahder c.s. zelf was die de turffabriek Valkenheim in 1864 stichtte. Het betrof dus niet een van anderen overgenomen bedrijf. Deze kwam ook niet tot grote bloei, want al na vijf jaar, in 1869 ging deze al in liquidatie/failliet. De maatschappij heeft, anders dan vermeld, ook niet 22 jaar, maar slechts vijf jaar bestaan. Uit de liquidatie kocht Rahder de turfmachines en de (smalspoor)rails en pas daarna richtte hij samen met familieleden de c.v. firma J.C. Rahder op. Op p. 760 wordt wel terecht de in 1890 plaatsgevonden omzetting

⑦

- in de N.V. Machinale Rahder Turffabriek gememoreerd. De mededeling dat 'in 1929 de onderneming werd verplaatst van Hoogeveen naar Nieuw-Amsterdam' wekt een verkeerde suggestie. In laatstgenoemde plaats was toen geen veen meer. Het bedrijf was toen al tientallen jaren actief in het Barger-Oosterveen bij Zwartemeer en zou daar ook blijven. De genoemde verplaatsing betrof enkel de juridische zetel, in verband met de verhuizing van de directeur naar Nieuw-Amsterdam. Overigens had Rahder niet in 1853, maar in 1856 de Tiendeveenen gekocht. De stichter van de school was niet Rahder, maar de gemeente Beilen. Wel deed Rahder hierbij een ruime schenking, onder de voorwaarde dat er ook godsdienstonderwijs werd gegeven. Visscher, Drenthe-Parijs, 2004, passim, Van Dijk, 1001, p.258.
- 36 Lokfabriek van J.L. Allagnou, p. 567. Hij was niet alleen eigenaar, de zaak werd gedreven door hem en zijn medefirmant Crogniet, eveneens te Parijs, onder de naam firma Crogniet & Allagnou. Visscher, Rond de Runde, 1997, p.47. Het is niet juist dat de vilt zich niet liet verven in andere dan donkere kleuren. Dit gold alleen voor de uit lokvezels gesponnen draden vervaardigde weefsels. Deze fabriek is te kort in Drenthe geweest - slechts enkele jaren - en te weinig van portantie om in een encyclopedie opgenomen te kunnen worden.
- 37 Cornelis Corver, p. 173. In de tien jaar dat hij te Assen woonde (1869-1879) was hij, anders dan uit dit lemma blijkt, niet al die tijd gasdirecteur. Wat echt ten onrechte ontbreekt bij dit lemma is de periode dat hij vanaf 1874 directeur was van de mede door hem opgerichte, te Parijs gevestigde, Compagnie pour l'Exploitation des tourbieres en Drenthe (Drentse Turf Mij). Dit was een dusdanig grootschalig opgezette onderneming met vele gevolgen, dat die - los nog van vermelding naar Corver - zonder meer in de encyclopedie hoort te staan. Bron over zijn directeurschap van de Franse compagnie: o.m. Nieuwe Drentse Volksalmanak 1962, p. 144
- 38 Het lemma smalspoor op p. 841 vermeldt ten onrechte dat men in de 20e eeuw ook turven ging vervoeren per smalspoor. Dit was echter al veel eerder, vanaf het midden van de 19e eeuw, het geval, zoals hierboven al bleek bij Rahder. Ook grote verveners als Gosselaar en De Waard uit Assen (firma Figée) maakten toen in Z.O. Drenthe gebruik van smalspoor. In de 20 eeuw ging het wel bij veel meer verveningen. Een tekening over in die tijd gebruikt smalspoor vindt men als bijlage in het boek van Kniphorst over de verveningen.
- 39 Op p. 449 wordt ten onrechte gesuggereerd dat jacobsladders (en op p.566 locomobielen) alleen bij verveningen zouden zijn voorgekomen. Dit vond o.m. ook plaats bij graanpakhuizen, zoals dat van bijvoorbeeld De Waard te Assen. Turfperfmachines op p. 449 moet zijn pers-turfmachines, zoals wel juist staat op p. 721
- 40 Op p. 1084 wordt ten onrechte gesteld dat 'de turfstrooiselfabriek van de in Erica wonende ververner A. Veldkamp het enige bedrijf was dat op systematische wijze actief was in het Schoonebeekerveen'. Over het hoofd is gezien dat ook de verveners Rahder, Minke, Hekman, Veldman, Jeurig e.a hier op systematische wijze hebben verveend, wijken hebben aangelegd enz. Ook Griendtsveen is hier actief geweest. Vergeten is hier ook de turfstrooiselfabriek van fa Smit en Wilms te vermelden, die de uitgestrekte bolstervelden van Wilms in het Schoonebeekse verwerkte. Hun fabriek stond aan het Stieltjeskanaal in het Schoonebeekerveld. Dat al die activiteiten ten onrechte aan Veldkamp alleen worden toegeschreven is wederom een gevolg van het exclusief en selectief alleen-gebruik van het boek 'Vier eeuwen turfwinning van Gerding op p. 255. Aan andere later verschenen publicaties van derden is op deze punten blijkbaar geen acht geslagen.

⑧

- 41 Bij de op p. 958 genoemde verkoopkantoren van turf en turfstrooisel (waarom moeten die nu in een encyclopedie?) ontbreken de in de eerste wereldoorlog opgerichte Alvertu (alg. verkkant. turf). Waarom wel op p. 648 als lemma! het verkoopkantoor Nevema (Veldkamp c.s. genoemd, maar geen woord over die van Intervema (Griendtsveen)? Heeft de redactie soms aandelen in Veldkamp? Zie ook hieronder verder onder 'kunstmest'

**Maar nu genoeg over de verveningen, die in de encyclopedie overdreven veel aandacht hebben gekregen, waarin een groot aantal bladzijden uit de (door de o.m. in dit commentaar vermelde feiten op veel punten inmiddels achterhaalde) boeken Van Turfstrooisel en actieve kool en Vier eeuwen turfwinning van Gerding (c.s.) grof zijn gestort.**

- 42 Aardappelmeelfabrieken,

1. In het lemma Beilen wordt aan het eind van blz 77 gemeld dat dit dorp in het begin van de 20e eeuw een turfstrooisel en een aardappelmeelfabriek zou hebben gekregen. M.b.t die aardappelmeelfabriek wordt verwezen naar het lemma aardappelmeelfabrieken op p.3. Onder de daar vermelde zeven fabrieken komt die te Beilen echter niet voor. Dat kan ook niet, want die te Beilen heeft namelijk nooit bestaan. Wel was enige tijd aan de turfstrooiselfabriek een groentendrogerij verbonden. Dit wordt echter niet gemeld en het is natuurlijk ook totaal iets anders dan een aardappelmeelfabriek. Overigens heeft er te Beilen ook nog een schortenfabriek bestaan van de Twentse textielondernemer Dijks, die eveneens niet wordt vermeld.

2. De aanhef van het lemma dat er in de prov. Drenthe zeven coöperatieve en slechts een particuliere aardappelmeelfabriek hebben bestaan is niet juist. Het waren er zes coöperatieve, de bovengenoemde 'spookfabriek' te Beilen niet meegeteld. Ten onrechte wordt die van Hoogerbrugge als een coöperatieve gerekend, het was echter een particuliere, later overgenomen door Scholten. Er had ook moeten staan dat het de eerste (1894) van Drenthe was. Hoogerbrugge had een eigen lemma verdiend. Hij was lange tijd de belangrijkste man van Smilde. Van Dijk wijdt er in '1001 Drenten' vele bladzijden aan. Ook vindt men daar uitgebreid de milieuproblematiek van deze Smildiger fabriek, Milieu-acties avant la lettre. De alleenlijke vermelding in de encyclopedie 'Aardappelmeelfabriek 'Hoogerbrugge' op p. 3 is veel te mager, zeker in het licht van de hierboven gesignaleerde wel zeer uitgebreide Z.O.Drentse veenproblematiek.

Steen- en kalkindustrie.

- 43 In het lemma Nolde op p. 657 wordt aan de Noldigerdijk, thans de Ommerweg, **het bestaan van twee steenfabrieken met de naam 'de steenen pijp'** gemeld. Bij persoonlijke ogenschouw - en dit geldt uiteraard ook voor een eventuele Statenexcursie ter plaatse - blijken die fabriek-schoorstenen er in de verste verte niet te bekennen. Ook niet als zich ten hemel verheffende spookachtige gestalten of witte wieven. Ze staan er dan ook niet. Van fabrieken is daar in Nolde dan ook geen sprake (geweest). Wel staan ze nu als **spookfabrieken** in de encyclopedie. De stenen pijp (waar die boerderij naar is vernoemd) blijkt namelijk niks anders te zijn dan een ronde stenen duiker (een zg pijp) onder een brugje over de rivier de Reest. Van de wel bestaand hebbende steenfabrieken in Drenthe worden alleen die van vervener fa Veldkamp te Erica (p. 654, fabriek Twee prov. te Nieuwediep) en op p 663 fa Rahder (jawel) genoemd.

- 44 Belangrijke **niet** in de encyclopedie vermelde steenfabrieken - **die wel echt hebben bestaan** - zijn bijvoorbeeld de bekende kalkzandsteenfabriek Albino te Smilde van de fam. Roelfsema en de eveneens tientallen jaren bestaand hebbende belangrijke steenfabriek van de fa Brans en Hogenesch te Emmer-Compascuum en de cementsteenfabriek van Pranger te Erica, later

⑨

gefuseerd met de Asser Cementsteenindustrie van de fa Van Mesdag uit Assen. Al in de 19e eeuw waren er - 'op Drentse schaal' - in Drenthe steenfabrieken. Ook deze vroege Drentse industrie mist node in de encyclopedie. Voorbeelden zijn de steenfabrieken van de Baron van Westenholt te Ter Heijl, die van W.Joling te Weerdinge (waarvan bedrijfsarch. in het Drents archief), steenfabriek Frieling te Noordbarge en de steenbakkerij en tichelfabriek van de firma Aukes te Erica en de aan de Oranjekanaal Mij verbonden steenfabriek te Nieuw-Dordrecht.

45/ Andere missers in deze bedrijfstak zijn de kalkfabrieken. Slechts worden vermeld die te Meppel en Dieverbrug. Ze stonden ook te Assen, Emmer-Compascuum, Hoogeveen, Nieuw Amsterdam, Schoonoord, Smilde, Steenwijkmoer, Veenoord. Men zal ze in de encyclopedie, alsmede onder de lemma's van deze plaatsen vergeefs zoeken.

46/ Zeepfabrieken.

Genoemd worden er slechts twee, te weten die van Struben en De Wolf, beiden te Meppel. Tevergeefs zoekt men die van De Jong en die van Jhr Bloys van Treslong, beiden te Meppel, die van Westra c.s aan de vaart te Assen en die van Spijkman te Coevorden. Waarom de een wel en de andere niet ?

Daar de deftigheid van Drenthe vroeger vooral te Assen woonde zal daar zeker de behoefte aan zeep hebben moeten bestaan. In die behoefte werd dan ook voorzien. Van 1875-ca 1929 heeft aan de vaart nz te Assen een bekende zeepfabriek gestaan, waarvan de monumentale directeurswoning (makelaardij Eises) en ook de fabrieksgebouwen - met in de muur de fabrieksnaam gemetseld - van deze oude industrie er nog staan. In de encyclopedie staat er niets over.

47/ Een andere in het oog vallende misser

Ook het pakhuis, fabriekspand fa De Waard, eveneens aan de vaart nz. te Assen bestaat thans nog. Is als appartementencomplex gerestaureerd. In gouden letters prijkt op dit vijf verdiepingen hoge en op grote afstand te zien pand de naam firma J.G. de Waard. Iedere Assenaar (her)kent dit. Deze veelzijdige Assenaar, die vele tientallen gezinnen ooit werk gaf, wordt in de encyclopedie niet gekend. De Waard was een van Assen bekendste industriëlen uit de 19e eeuw. Had een meelfabriek, pakhuis en oliefabriek. Prakke noemt hem in 'Deining in Drenthe' maar liefst zes keer en ook door andere auteurs is hij nadien veelvuldig aangehaald. De Waard was tevens politicus zoals Statenlid en bestuurslid van vele verenigingen. Hij was als directeur-aandeelhouder van de Wormerveense veencompagnie met veen aan de Norgervaart en Zuidoost-Drenthe gelieerd aan de bekende westzaanse firma Wessanen & Laan te Wormerveer. Hij is een eigen lemma waard ! Ook onder het lemma kunstmest had hij niet mogen ontbreken.

Kunstmest

Op p. 527 wordt het eerste kunstmest gebruik in Drenthe rond 1885 vermeld. Dit was al eerder het geval. Over het hoofd is gezien dat bovengenoemde De Waard die al veel eerder verkocht. Zo had hij in 1879 een boekje geschreven: 'De groei der planten, over het gebruik van kunstmest', uitg. Van Houten, Assen 1879. Bron: Prakke, Deining. Deze kunstmest werd toen al vanuit zijn pakhuis aan de vaart verkocht en aangeprezen in de krant door jhr A.W. van Holthe tot Echten, een van de naburen. Ook de coop. kunstmestfabriek 'De Runde' te Klazienaveen-Noord, een turfexperimentele fabriek die kunstmest uit turf zou vervaardigen had tenminste onder dit lemma dienen te worden vermeld. Deze was enig in zijn soort in Nederland. Er werd in het boek Turfstr. en act. kool toch heel veel aandacht aan gegeven op p. 112-116. In de encycl. kon er opeens geen woordje meer af.

Hoewel inmiddels uit andere publicaties is gebleken dat de rol van vervener Veldkamp in deze fabriek veel minder groot was, dan aanvankelijk in 'Turfstr. en act kool' was aangenomen, rechtvaardigt dit natuurlijk geenszins een verzwijging zoals hier gebeurd is.

⑩

49 Molens p. 618-620.

De molens te Veenoord en Weerdinge zijn niet gebouwd door Van Ausselt, maar door Van Housselt. Het verdient aanbeveling consequent de spelling van de namen in het abn i.p.v. Drents dialect aan te houden. De molen te Erica is niet in 1897 gebouwd voor Strating. Al een jaar eerder, begin 1896, had Strating de molen verkocht aan J. Schuurman. Die liet de molen in 1897 restaureren. De molen stond er al omstreeks 1870 en werd eens door brand beschadigd.

4) Asser IJzergieterij

- De op p. 620 genoemde molenmaker Hunse uit Assen verdiende een eigen lemma. Hij was namelijk een van de oprichters en mede-aandeelhouders van de belangrijke N.V. Asser IJzergieterij. Hij was tevens directeur van de fabriek, die in de tweede helft van de 19 e eeuw in Assen domineerde. Er werkten wel tachtig arbeiders aan deze fabriek. Hunse wordt door Prakke een van Drenthes eerste echte industrielen genoemd. Alleen hierom verdient hij een eigen lemma. In de encycl. wordt deze fabriek niet besproken. Slechts een keer wordt de naam vermeld i.v.m. de productie van gietijzeren graftekens. Dit is wel zeer mager. Dit is opmerkelijk omdat de fabriek in andere publicaties wel wordt behandeld.

Zijn kleinzoon Lucas Hunse wordt op p.109 onder het lemma turfcokes abusievelijk als een 'westerling' gekwalificeerd. Hij was echter een geboren en getogen Assenaar. Kort voor de oorlog woonde hij in Heemstede. Die vermelde turfcokesactiviteiten duurden overigens maar enkele jaren in de oorlog en er waren ook Duitsers bij betrokken. Beter ware het geweest als Hunse was genoemd als ijzerhandelaar en pres. commissaris van de NV Wander Motorenfabriek te Assen en bestuurder van organisaties en zijn broer Roelof Hunse als kalkbrander en kunstmesthandelaar te Assen. Ook de bekende machinefabriek van hun neef Lucas Steenbergem te Emmen ontbreekt in de encyclopedie. Steenbergem's vader was de gezaghebbende Emmense veearts, die in het Drenthe van die tijd op zijn gebied toonaangevend was.

Hij staat terecht vermeld in Van Dijk, '1001 Drenten', maar mist opvallend in de encyclopedie. Als je de encyclopedie doormeemt zou een veearts in Drenthe geen bestaan hebben gehad, want over dierziekten etc. wordt nauwelijks iets over vermeld.

50 Ook de onder electriciteit op p. 1058 genoemde Nieuw-Amsterdamse meelfabrikant J. Gorter (1875-1935), die een eigen turfgestookte elektrische centrale stichtte had niet zonder eigen lemma gemogen. Hij was zo veel meer dan dat alleen. Daarnaast was hij turfstrooiselfabrikant, ijsfabrikant en landontginer. Er werd een veenpolder naar hem vernoemd. Ook was hij uitvinder. Hij was in de moeilijke crisisjaren wethouder van financiën van de straatarme gemeente Emmen. Auteur van enkele boekjes over de moeizame financiële verhouding tussen het Rijk en met name enkele arme veengemeentes waaronder Emmen. Verder was hij afgevaardigde van de vereniging van Nederlandse gemeenten en commissaris van het Landschap Drenthe en nam daarnaast ook in andere functies deel aan de bestrijding van werkloosheid. Vanaf 1919 was hij lid van Provinciale Staten voor de ARP en later ook lid van Gedeputeerde Staten van Drenthe. Loco-burgemeester van Emmen. Vervulde enkel tientallen bestuursfuncties, waaronder ook een aantal landelijke. Het valt op hoe weinig niet meer in leven zijnde politici uit de christelijke partijen in de encycl. vermeld staan. Er is een overdaad aan socialen en liberalen, wat geen recht doet aan de toenmalige verhoudingen. Zo schitter door afwezigheid mr. J. Donner, geb. 3-2-1891 Assen, minister Justitie 1926-33 (ARP) en President Hoge Raad. 1946-1961. bron: Winkler Prins!

51 Bij de scheepsbouw op p. 810 en p.973 wordt abusievelijk gemeld

a. dat de werf van Supheert aan het Dommerskanaal in de gemeente Schoonebeek was. Het Dommerskanaal heeft nimmer in de gemeente Schoonebeek gelegen. De werf was daarentegen aan Kanaal A in het Schoonebeekerveld (bij de turfstrooiselfabriek Veldkamp).

11

b De scheepswerf Busstra bestond niet, zoals vermeld, tijdens de 1e helft van de 20e eeuw maar bestond van 1886-1935. De werf hield daarna niet op te bestaan, maar werd door Kesimaat voortgezet tot ca 1997 ! Ook bestond de werf al langer dan 1886. Al tien jaar eerder was er hier sprake van een werf.

c Vergeten is te vermelden de even ten noordwesten van Busstra gelegen Noorderwerf van M. Wijma & Zn de Langewijk. Thans het de nieuwe woonwijk 'Noorderwerf' naar deze werf.

- 52 Lemma textiel ontbreekt
- De oude 19e eeuwse Drentse textielindustrie is bijna geheel over het hoofd gezien. Bekend waren de vele fabrieken van de Twentse textielondernemer Gelderman in Drenthe. Alleen W. Houtman vermeldt een van deze 'calicot'fabrieken (katoenweverijen), die onder het lemma Rolde. Er waren zuster-vestigingen te resp. Norg, Assen, Smilde, Beilen, Hoogeveen, Meppel en Coevorden. In de encycl. zal men tevergeefs zoeken. Dit is ook het geval met de daar gevestigde jeneverstokerijen Dommers. Uiteraard noemt de encyclopedie ook niet de te Coevorden gevestigde chem. ververij van de bekende Twentse ondernemer J. Racer Palthe. (1870-1891). Niet alleen de genoemde Coevorder fabrieken ontbreken. Maar ook de latere destijds gerenommeerde machinefabriek Van Joolen te Coevorden en de zeepfabriek van Spijkman ontberen.
- 53 De zuivelindustrie wordt in de vorm van melkfabrieken uitputtend beschreven
- Margarinefabrieken ontbreken echter, niettemin zijn die er wel geweest in Drenthe. Voorbeelden ervan zijn de Consumptiefabrieken te Coevorden en de Hoogeveense Eerste Electriche Margarinefabriek te Hoogeveen. Margarine is altijd een belangrijk levensmiddel geweest en werd ook in Drenthe genuttigd. In een Drentse encyclopedie mag ze niet ontbreken.

**Waarom bij de turf welhaast alles genoemd wat maar te vinden was (goed of fout) en de overige Drentse industrieën zo onvolledig en/of onjuist beschreven .**

#### PLAATSEN

- 54 1. Bij het lemma cholera op p. 158 ontbreekt een vermelding van de Choleraslout bij Gasselternijveen.
- 55 2. De bij lemma Frederiksoord op p.319 vermelde volzin: 'Naast het huis Westerbeek stond in Frederiksoord een logement...' dient aangevuld te worden met de mededeling dat dit het tegenwoordige hotel 'Frederiksoord' betreft.
- 56 3. Bij Havens, p. 386, zijn de spoorhavens over het hoofd gezien. Deze waren te Meppel, Hoogeveen (Griendtsveenfabriek), Coevorden, Nieuw-Amsterdam/Veenoord en Zuidbarge.
- 57 4. De Jongbloedvaart (tussen Sleen en Holsloot) ontbreekt. Een kanaal van dit formaat dient een eigen lemma te hebben. Is ten onrechte ook niet vermeld in het lemma A. Jongbloed op p. 457, naar welke burgemeester deze vaart is vernoemd.
- 58 5. Kampsheide, p. 471. De verklaring van de naam ontbreekt. Is vernoemd naar de daar gelegen bezitting van het klooster Mariënkamp te Assen.
- 59 6. Bij het lemma laagveen op p. 534 ontbreekt een verwijzing naar Ermerveen danwel het Ermerveen 292. Het Ermerveen bij Veenoord was ooit een uitgestrekt laagveengebied. Er werd daar laagveen gebaggerd. Bij het lemma turfbaggeren op p. 909 wordt ten onrechte uitsluitend het baggeren van hoogveen behandeld. Dat er ook uit het laagveen in Drenthe werd gebaggerd bij Veenoord werd over het hoofd gezien. Dit was dan wel de klassieke vorm van turfbaggeren. Zie HAD kaartnr.259.
- 60 7. Munsterscheveld, p. p. 631 is niet vernoemd naar de uit Munsterland geëmigreerde veenarbeiders. Deze 'veenarbeiders' kwamen als boekweitboeren uit het aangelegen Emsland.

(12)

- Nieuw-Schoonebeek, p. 653, Er was daar begin 19e eeuw geen toestroom van veenarbeiders. Er werd daar toen niet grootschalig verveend. Er kwamen boekweitboeren uit Emsland (Hesepertwist), die slecht voor eigen gebruik turf staken.
- b. De emigranten kwamen, anders dan gemeld, dan ook niet uit het Munsterland.
- 61 8. Ruinen, p. 790 e.v. Ontbreekt de Latijnse school.
- 62 9. Zwartemeer, p. 1091. Het meer werd niet, zoals vermeld, na 1852 geleidelijk drooggelegd. Dit was eerst na 1885, toen daar de eerste greppels van de Verl Hoogeveense werden gegraven.
- 63 10. De Van Lierswijk en de Kymmelswijk te Smilde worden de namen - al dan niet correct - verklaard. Waarom is dat achterwege gebleven bij de andere wijken zoals de Eekhoutwijk en Evert Hendriks en de Grietmanswijk? Nu blijft de lezer met diverse vragen achter.
- 64 11. Zwinderen, p.1094. Er wordt melding gemaakt van twee bezienswaardige boerderijen ('t Muldert en Jugenstilboerderij uit 1910. Hierbij ontbreekt de toonaangevende grote villa van de vervener Jan Rigtering, ter plaatse 'de villa' genoemd. Een huis waar je niet omheen kunt. Bron: Gesch. van Oosterhesselen.
- 65 12. De Sikkemansbrug te Smilde, p. 130 bestaat niet, is verward met de Sickenbrug
- 66 13. Bij de Krommewijken te resp. Smilde en Noordscheschut ontbreekt de Kromme wijk bij Klazienaveen-Noord. bron: Turfstr. act, kool, eind red. Gerding p.121 onderaan.

## GODSDIENST

- 67 1. Brenninkmeijer, p. 136. 'Ontbreken zijn Brieven uit Drenthe', NNBW I, 462.
- 69 2. W. Jonker jr., P. 459 Ontbreekt zijn artikel 'Drenthina' over de geschiedenis van Drenthe in NDVA 1887. Hier gaat het toch om.
- 69 3. L. Jonker, p.458 Het genoemde gedenkboek over 100 jaar ned. herv kerk te Dedemsvaart is voor Drenthe niet erg interessant. Het gaat met name over de hervormden uit dat deel van Overijssel. Het boek is niet alleen door hem maar ook door anderen geschreven. Belang voor Drenthe is eigenlijk afwezig en het dient dan ook niet in de encycl. te staan.
- 70 4. P. Lindeman, p. 562. Deed meer dan alleen het stichten van baptistenkerken. Ontbreekt de vermelding dat hij een van de vier stichters was van Nieuw Weerdinge. Hij was tevens daar een van de grootste verveners. Er is in Nw-Weerdinge een straat naar hem vernoemd. Bron: J. Tip, 'Memoires' en Luinstra Gesch. Nw-Weerdinge.
- 71 5. Kalthoff, p. 510 Een gazzan is niet een voorganger, zoals vermeld, maar een voorzanger.
- 72 6. Iz. de Haan, p. 375 een gazzan is ook niet, zoals vermeld een godsdienstleraar, maar een voorzanger.
- 73 7. Ds J. Rusius, p. 795 is niet, zoals vermeld, opgezegd wegens arminianisme. Hij is daarvan zelfs vrijgesproken. Zijn vertrek naar Ruinen had daar niets mee te maken. Hij vertrok naar Ruinen omdat er in Assen voor hem onvoldoende te doen was. Bron: Gerding (red) 'In alle onwetendheid', p. 153 en Romijn, Herv pred. in Drente 5-6, NDVA 1851 P. 102
- 74 7. Jantien Joling, p. 456
- a. Zij trouwde niet, zoals vermeld, met haar 44 jarige boer. Zij trouwde met haar 44 jaar oudere boer. Hij was 70 jaar en zij 26! Dat is wel wat anders.
- b. Ontbreekt haar tweede echtgenoot Klaas Ensink, lerend ouderling geref. kerk Emmen en diverse malen afgevaardigd naar de landelijke synode. Tevens vooraanstaand vervener en grondeigenaar
- 75 8. Erica p. 290. Uitvoerig beschrijving rk kerk. De hervormden moeten het hier met slechts 2 regels doen. Hervormde kerk: In 1884 een evangelisatie en in 1946 een zelfstandige gemeente. Op p. 459 bij W. Jonker jr staat vermeld dat er in 1924 een zelfstandige gemeente werd gesticht. Ten onrechte wordt de gereformeerde kerk niet genoemd. De hierboven genoemde kerkstichting in 1946 van de hervormden is fout. Dat moet de gereformeerde kerk zijn, die zich in 1946 losmaakte van die van Nieuw Amsterdam. Laatstgenoemde kerk had tot dat jaar een evangelisatie te Erica.

- (13)
- 7<sup>4</sup> 9. Emmen p. 283.  
 a. In 1856 kwam, anders dan vermeld, er geen nieuwe herv. kerk bij. De oude werd afgebroken en er kwam nieuwbouw voor in de plaats.  
 b. Woord kerkelingen is een onbekend 'neologisme'.  
 c. Wat er met 'de troebelen binnen de afgescheiden gelederen aan het eind van de 19e eeuw, die leidde tot een chr. geref. gemeente' bedoeld wordt is onbegrijpelijk.  
 Bij het lemma chr. geref. kerk p. 158 leest men dat die ontstaan is in 1834 als orthodoxe protestbeweging tegen de liberale overheersing in de plaatselijke kerk. Het was echter geen protest tegen de liberale overheersing, maar tegen het modernisme, wat heel wat anders is.
- 11 10 Bij Emmer-Erfscheidenveen, p.285 ontbreekt het kerkgenootschap der Darbisten, waarvan er maar een in Ni is. Als je de gereformeerde gemeente, 343, waar er ook maar een van is in Drenthe al bij lemma noemt, dan ook de Darbisten. M.v.d Sluis, Bruine wereld.  
 Ook is de geref. kerk in dit dorp niet, zoals gemeld, gesticht in 1931, maar in 1934, zie Van der Sluis, die ook als bron is gehanteerd.
- 18 11 Het belang van het lemma Ds Plantinga, p. 730 voor Drenthe blijkt niet de tekst. Alleen dat hij te Hoogeveen werd geboren en opgroeide. Hij verdween uit die plaats en ging theologie studeren. Hij werd in verschillende plaatsen chr. geref. pred. In die plaatsen - alle buiten Drenthe - vervulde hij zijn synodetaken, pres-cur Chr Geref. Hogeschool te Apeldoorn en voorz. CDA Groningen enz. Wat moeten Drenten hier mee
- 7) 12 In schrill contrast met het lemmeren van Ds Plantinga staat het totaal ontbreken van de gereformeerde predikant ds N. Duursema. Veertig jaar predikant in Drenthe, politicus ARP, voorzitter van de landelijke geref. synode van Utrecht in 1946, waarbij de zg. vrijmaking aan de orde kwam, jarenlang prescurator van de Theologische Universiteit van Kampen, enz..Dit alles vanuit zijn in de provincie Drenthe beklede predikantschap. bron: Pool en Bakker, Huis aan de vaart.
- 80 13. Het lemma Nieuwlande, p. 655 meldt dat de boeren daar waren overtuigd gereformeerd. Deze mededeling is al te triomfalistisch. Bedoeld zal zijn van gereformeerde geloofsovertuiging.

## FAMILIES

- 81 1. Fam. Van Dongen, in dit lemma wordt op p.201 vermeld dat de familie oorspronkelijk uit Brabant afkomstig is. De eerste Van Dongen, die zich medio 17e eeuw in Drenthe vestigde, C.van Dongen, kwam echter uit Overijssel, waar ook zijn ouders en grootouders al woonden. Bij de herkomst van de familie dient allereerst aan Overijssel gedacht worden en niet aan Brabant. Bron: Geneal. Van Dongen.
- 82 2. De familie Fam. Emmen. Als lemma wordt de schultendynastie Willinge te Peize, p. 1039, opgevoerd. In 1772 werd een Willinge schulte van Emmen. Merkwaardig genoeg ontbreekt de schultensynastie Emmen, evenals Willinge bijna anderhalve eeuw schulte (van Emmen). In Huizen van stand uitvoerig de fam. Emmen.
- 83 3. Van Lier. Deze familie wordt onder het lemma Van Lierswijk te Smilde op p.932 ten onrechte als een familie behorende tot de Smildeger oligarchie aangeduid. De familie Van Lier had slechts grondbezit in Smilde, zij woonde echter altijd in Assen en maakte dan ook in die plaats deel uit van de oligargische familieregeringen.
- 84 4 Fam. Pelinck, p. 719. In dit lemma wordt onder meer Egbert Pelinck (1907-1991) vermeld. Hij was directeur van museum de Lakenhal te Leiden en later van het Kon. Huisarchief. Nergens valt hierin het belang voor Drenthe te ontdekken. Merkwaardig is dat zijn naamgenoot, die wel zeer van belang was voor Drenthe hier ontbreekt. Deze mr. E. Pelinck was president Rb Assen en schrijver van de gesch. van het huwelijksgoederenrecht in Drenthe 1879. Hij was lid van de 1e Kamer vanaf 1909 en zou er al alleen al hierom - met eigen lemma - in moeten.
- 85 5. Ook ontbreekt het 2e Kamerlid Ds W.M. Houwing uit Meppel, vanaf 1891 lid 2e Kamer, zie Van Dijk, 1001 Drenten.



(14)

- 86 6. Idem dito ds P.H. Roessingh, herv. pred. te Emmen en sinds 1891 lid 2e Kamer. Hij was als vervener bij Emmen ook gehoord als getuige bij de veenderij-enquete.
- 87 7. Fam. Van Royen, p. 789. Stephanus van Royen is anders dan gemeld, niet in 1717 te Amsterdam geboren en hij kwam ook niet uit een Amsterdamse familie. Hij werd nl in 1685 te Steenwijk geboren, waarna hij naar Amsterdam vertrok en daar in 1707 poorter werd en zich later in Zuidwest Drenthe vestigde. Ook wordt in lemma Vledder op p. 969 ten onrechte vermeld dat de familie Van Royen zich in 1736 te Westerbeecksloot vestigde. Dit moet zijn tien jaar eerder. In geen van beide lemma's wordt de vestigingsreden verklaard. Deze was dat S. van Royen zich daar als vervener en landontginning ging vestigen en daartoe het landgoed Westerbeecksloot had gekocht. Hij overleed niet in 1806, maar in 1760. S.J. van Royen (1764-1834) was dan ook niet, zoals gemeld, zijn zoon, maar hij was zijn kleinzoon. De als diens zoon opgevoerde Isaac Antonie (1800-1868) dient te verwijzen naar het lemma Ned. Landhuishoudkundig Congres op p.644, waarvan hij (samen met de te Coevorden geboren Gerrit Luttenberg) een van de oprichters was. De broer van I.A., die Stephanus heette volgde zijn vader op als burgemeester van Vledder. Niet valt te begrijpen waarom als eerstvolgens lemma na het bovenbeschreven lemma Van Royen zekere Stephanus Jacobus van Roijen (met twee 'puntjes') een eigen lemma krijgt. Allereerst is daarin abusievelijk vermeld dat deze te Groningen zou zijn geboren. Dit moet zijn Vledder. Weliswaar studeerde hij later in Groningen, waar hij enige tijd apotheker was. Hij was namelijk een zoon van zijn vader-burgemeester van Vledder. bron: NDVA 1966, P. 87. Het misverstand bij de redactie is toe te schrijven aan het feit dat de Vledderse tak van de Van Royens in het Ned. patr. niet verder werd uitgewerkt, maar alleenlijk via genoemde I.A. van Royen en diens nageslacht verder gaat. Overigens waren al de overige fouten vermijdbaar geweest, als men als bron het boekje van Kloosterhuis: Huis Westerbeeck had gelezen. Zes fouten in een zo'n kort lemma is veel te veel.
- 88 7. Bij het lemma van de in Sappermeer geboren Hoogeveense geneesheer Gerhardus Visscher, p. 966 wordt onvermeld gelaten dat hij lid was van de commissie van Landbouw en mede-oprichter van het Plaatselijk Nut. Ook mist dat hij betrokken was bij de verveningen via zijn vrouw. Waarom moet er bij vermeld staan dat hij negen kinderen had? Bij Jos Visscher van het opvolgend lemma wordt toch ook niet vermeld hoeveel kinderen die heeft? In plaats van die nutteloze informatie over kindertallen had beter vermeld kunnen worden dat een van de zoons van dr. G. Visscher ook een dr. Gerard Visscher, eveneens arts werd te Hoogeveen. Deze promoveerde in 1854 te Groningen op het proefschrift 'de lupus'. Zulke vader-zoon combinaties tref je zelfs meer in de encycl van Drenthe aan. Neem het geval van een, evenals dr. Visscher, in de prov. Groningen geboren Albert Waterbolk, gem. secr. van Havelte, aan wie een afzonderlijk lemma, p. 1004, is gewijd; dit alleen omdat hij enkele niet al te dikke boekjes over zijn woonplaats Havelte schreef. Van hem wordt ook nadrukkelijk vermeld dat hij de vader is van de archeoloog. Blijkbaar is dit alles van voldoende belang voor Drenthe en een lemma. Maar de in 1986 eveneens te Havelte overleden geograaf en veenhistoricus en geboren Drent dr. Jan Visscher, bekend van zijn wetenschappelijke boeken over het Drentse veen (zijn boek 'Emmen en Z.O. Drenthe', werd in de inleiding op p. 13 van het bijna 50 jaar later verschenen boek 'Gesch. van Emmen en Z.O. Drenthe' (1989) door eindred. Gerding als een standaardwerk aangemerkt) wordt in de Drentse encyclopedie al helemaal niet meer genoemd. Dit laatste geldt ook voor diens collega dr. Roelof Schuiling met eveneens tal van publicaties over het Drentse veen op zijn naam. Wel staan er tal van nog springlevende historici en geografen onder eigen lemma vermeld. Zo nemen drie van de vier hoofdredacteuren **op on-Drentse wijze** - met al de (al dan niet terechte\*) door hen aan zich zelf toegeschreven verdiensten - maar liefst anderhalve bladzijden in van de encyclopedie. Het op deze wijze caramboleren over de rug van de encyclopedie lijkt niet de verstandigste zet.

157

\* Zo wordt in het lemma M.A.W. Gerding op p. 343 ten onrechte, al dan niet opzettelijk, de indruk gewekt dat hij het boek 'In alle onwetenschap, bijsterije en wildicheijt, de reformatie in de zestiende en zeventiende eeuw (1998)' zelf zou hebben geschreven ('heeft op zijn naam staan'). In werkelijkheid heeft hij slechts de inleiding geschreven en is de inhoud door andere, op het gebied van kerkgeschiedenis bekende, auteurs geschreven. Wel is G. daarbij als redacteur opgetreden. Hooguit dit laatste had eventueel kunnen worden vermeld. Je naam op het boek hebben staan is wezenlijk wat anders dan het boek op je naam hebben staan. Mutatis mutandis geldt het bovenstaande ook voor het in het lemma genoemde boek 'Over de Reest', waarin hij slechts de inleiding en (samen met de archeoloog (de zoon van) Waterbolk) een hoofdstuk heeft geschreven.

#### WINNERS EN LOOSERS

Op p. 175 en 176 staat een lijst, waarop de namen prijken van de winnaars van de jaarlijkse Culturele Prijs van Drenthe. De meeste winnaars hebben ook een eigen lemma, waarnaar per geval wordt verwezen. Bij de winnaar uit het jaar 1956 A. Boelens\* wordt met een sterretje verwezen naar het gelijknamige lemma op p. 105 van Assenaar Aeilt Boelens. Daarin lees je dan dat deze is geboren in 1939 en dus al op 17-jarige leeftijd de prijs moet hebben gewonnen. Een wonderkind? Hij blijkt dan in Veendam te wonen waar hij dan de middelbare school bezoekt. Veel wijzer word je er overigens niet van. Later, maar dan is het vijftien jaar later, ontwikkelde hij zich tot een bekwaam bi-cultureel, zo lees je in het lemma. Maar van een Culturele prijs van Drenthe wordt bij dit lemma Aeilt Boelens geheel geen gewag gemaakt. Bij het naslaan van oude Drentse volksalmanakken uit die jaren blijkt dan een ontruchterende feit. De A. Boelens\* - naar wie in de genoemde winnaarslijst wordt verwezen - is een heel andere A. Boelens! De prijswinnaar blijkt geen Aeilt maar ene Alle Boelens uit Schoonoord te zijn. Maar deze Alle Boelens heeft blijkbaar zo weinig voor Drenthe betekend dat hij geen eigen lemma waard was.

Wat ook merkwaardig is dat het sterretje dat verwijst naar het lemma G.A. Bontekoe p. 117 doodloopt in dat lemma: het noemt daar geen Culturele Prijs. Dit is ook het geval bij prof. Van Giffen, p. 352. Op de lijst wordt ook het echtpaar Rensen-Oosting\* vermeld. Die kregen hem samen in 1974. Maar dan blijkt alleen mevr. Rensen-Oosting een lemma te hebben gekregen. Dat zij die prijs kreeg staat er inderdaad. Dat zij hem moet delen met haar man wordt echter weer niet vermeld.

Van Dulmen Krumpelman heeft de prijs te laat gekregen. Op de beroemde lijst staat nl 1957, terwijl bij zijn lemma het jaar 1958 vermeld. Ook in 1963 is er een ernstige onduidelijkheid. Van de twee winnaars A.C. Legro en J.Poortman wordt alleen bij de laatste verwezen naar een bij hem passend lemma. Van de eerstgenoemde valt in de encyclopedie niet na te gaan om wie het gaat. Blijkbaar te onbeduidend voor een Drentse encyclopedie. Hij was dan ook iemand anders dan bijv. de hieronder bij punt 11 genoemde Tokkel, die wel een lemma kreeg. Legro was evenals Tokkel een musicus. Hij kreeg de Culturele prijs als virtuoos, maar dan zonder lemma. Tokkel kreeg als stadsfiguur een lemma zonder culturele prijs.

Musis Sacrum p. 633 was helemaal geen Drents gezelschap, maar een Gronings. Bron: Van Dijk, Drenthe in stukjes en beetjes p. 18 en p. 23 e.v.

#### ANDERE PERSONEN

1. Hennie van Andel, overl. te Hoogeveen op de leeftijd van 115 jaar. Dit was toen de oudste vrouw ter wereld. Men mist haar.
2. Een Jhr A.W. Westra van Holthe (p. 285 en 1083) heeft nooit bestaan. Hij had geen adellijke titel.
3. Midden in het centrum van Emmen staat al ruim 75 jaar het borstbeeld van de Emmer magistraat mr. Wiardus Willem van Haersma Buma. Hij was bij leven al een legende. Weinig

(16)

- Drentse rechters kunnen bogen op een standbeeld. Dit moet toch wel iets bijzonders zijn. Maar in de Drentse encyclopedie wordt hij vergeten.
- 9<sup>6</sup> 4. Een andere Emmenaar, die er wel in staat onder het lemma Willem Emmens, p. 284 heeft ook een borstbeeld gekregen, dat in Zeijen staat. Dit wordt daar ook vermeld. Ten onrechte wordt er niet bij gezegd dat het beeld meer dan 70 jaar in Emmen stond en aan die plaats is ontnomen.
- 9<sup>7</sup> 5. Foltherus A. Gosselaar, p.764 moet zijn Folkerus A. Hij is niet geboren te Dalen, maar te Schoonebeek, waar zijn vader predikant was. Over zijn broer, Hermannus Folkerus, die voor Drenthe niet minder belangrijk was wordt helaas gezwegen.
- 9<sup>8</sup> 6. Henry Havard, de Franse schrijver en journalist, die in jaren 1868-1875 Drenthe bezocht en beschreef ook deze provincie in zijn belangrijke boek *La Hollande pittoresque* de provincie bekendheid gaf in Franse luchtstreken komt men in de encyclopedie niet tegen.
- 9<sup>9</sup> 7. Bij L. Huizing, p. 435, wordt verzuimd te vermelden dat hij, ook hij voorzitter was van de Vereniging Herdenking Slag bij Ane. De andere Drentse voorzitters Ds Roodzant en Ds Van Lunzen hebben dit wel bij hun lemma's bijgeschreven gekregen.
- 10<sup>0</sup> 8. Op het lijstje namen van geschiedschrijvers over Drenthe op p. 345 dient G.S.Overdiep gewijzigd te worden in G. Overdiep. G.S. was zijn vader.
- 10<sup>1</sup> 9. Harm Slot p. 839 heeft in zijn actieve leven, anders dan vermeld, meer gedaan dan alleen de kost verdienen met wielrennen. Hij heeft echter nooit, zoals gemeld, met Fausto Coppi en dergelijke kalibers gekoerst. (bron oud wielrenner R. Tabak) Dat is een fabeltje en berust mogelijk op 'legendevorming'. De jongens met wie optrok waren de wat lagere goden. Hij was ook niet enigszins gehandicapt, maar vrij ernstig.(8 cm beenverkorting) Hierdoor kon hij niet meekomen en bleef hij altijd een 'looser'. Slot was ook ambtenaar, handelaar in 2e hands goederen en handelaar in oud ijzer. Hij zat meer op de bakfiets dan op de racefiets. Hij schreef een Drentse roman. Ook bij zijn schrijverij kwam hij niet aan de bak. Als je de diss. van Nijkeuter op zijn naam erop na leest krijg je het gevoel dat hij omstreeks 1942 ook gezakt is voor de cultuur.(k.). Hij was echter anti-duits. Hij is ook niet in Nieuw Amsterdam overleden, zoals vermeld, maar in Odoorn
- 10<sup>2</sup> 10. Het lemma Meent W. van der Sluis p. 840 noemt wel zijn proefschrift dat geen betrekking had op Drenthe, maar het door hem samen met W.J.Dijk geschreven Drentse standaardwerk 'De Drentse tijd van Vincent van Gogh, 2001 ontbreekt merkwaardigerwijs. Dat was nu juist een Drents thema.
- 10<sup>3</sup> 11. Tonnis, W. J. p. 889. Hij was, anders dan gemeld, geen hoofdingenieur-directeur van het waterschap Bargerbeek. Er waren bij zijn afscheid enkele tientallen waterschappen in Drenthe ter grootte van Bargerbeek. Zie bl 1009. Dit waren toen nog betrekkelijk kleine lichamen met aan de top een hoofd technische dienst. Vroeger was de titel hoofdingenieur-directeur slechts voorbehouden aan de hoofden van provinciale waterstaat, waarvan er 13 in Nederland waren. Een klein waterschapje moest volstaan met enkel een hoofd.
- 10<sup>4</sup> 12. Tökkel, 896, een lemma waar niet een ieder gelukkig mee is. Niemand zou er bezwaar tegen hebben als de legendarische straatzanger Jan de Roos uit de jaren vijftig en zestig bekend in Drenthe een lemma kreeg.!
- 10<sup>5</sup> 13. Frits de Jong, p. 457. Een in Meppel in een SDAP gezin geboren hoogleraar, die geschiedenis doceerde te Amsterdam en daar ook directeur van het IISG was. Toe hij met pensioen was keerde hij terug naar de geboortegrond waar hij ziek werd en overleed. Het belang voor Drenthe kan onmogelijk uit dit lemma worden afgeleid. Of moet hij model staan voor het verschijnsel Drentenier(en), van welk verschijnsel overigens schijn noch schaduw in de encyclopedie is te vinden.
- 10<sup>6</sup> 14. De familie Wiechers te Dwingelo wordt in haar lemma op p.1034 een gerenommeerd Dwingeler geslacht genoemd. Met dat gerenommeerd zal wel hun meubelzaak zijn bedoeld of hun gereformeerde geloof.

(17)

- 103 15. Zegering Hadders, p.1069. Een uitermate pijnlijk lemma. Hij heeft geen Engelse piloot in handen van de bezetter gespeeld. Het stukje suggereert alsof hij via relaties voorspraak bij rechters zou hebben gekregen. Dit is even onjuist evenals de suggestie dat hij een geweldige rijkard was. Hij was bij zijn afscheid in surseance van betaling, het voorportaal van het failliet en derhalve geheel beschikkingsonbevoegd. Hij kon, anders dan vermeld, dus helemaal geen villa aan de gemeente Emmen schenken en ook niet de daarbij vermelde 2 ha grond. De verkoopopbrengst van de villa - deze werd door de bewindvoerder aan de gem. Emmen **verkocht en dus niet geschonken** - was hard nodig om schulden te betalen. Sic transit gloria mundi.
- 108 16. Met A.H. Maaskant, p. 577 uit Rotterdam met slechts het ontwerp van het stadskantoor Meppel op zak, treedt wel een heel licht gewicht de lemma's binnen. Het zelfde geldt voor Hillie Tuin, 907, en met hen nog vele anderen.
- 109 17. mr. J.A. Willinge Gratama, p. 362 had een afzonderlijk lemma gemoeten. Hij was vanaf 1850, anders dan vermeld, niet alleen courantier en grootgrondbezitter. Hij was ook advocaat en procureur, vervener, kalkfabrikant, handelaar in bouwmaterialen en verzekeringsagent
- 110 18 Graaf L. v. Heiden Reinestein, p.392 werd niet geboren in 1839, maar in 1809.
- 111 19 Martin Koster, 518 werd niet geboren te Avereest, maar te Dedemsvaart, gemeente Avereest. Zijn essai 'Zulfportret in Sparziegelties' geeft zijn jeugdherinneringen uit Dedemsvaart weer als zoon van de plaatselijke Sparkruidenier. Heeft niets met Drenthe, evenmin als Ave de Reest. Een greep uit de naamsfouten:
- 112 888 baron Van Sloet = baron Sloet,
- 113 562 de weduwe geworden douariere Sloet - van Dedem tot den Gelder = de douariere Sloet- Van Dedem tot de Gelder. Een douariere is altijd een weduwe.
- 114 285 J.H.E. Meesters = mr J.H.E Meesters
- 115 68 Ellert Anthony van Pallant = Elbert Anthony van Pallandt
- 116 710 Van Pallant = Van Pallandt
- 117 840 Emmer-Erfscheiderveen = Emmer-Erfscheidenveen
- 118 840 waddenkustkring = waddenkunstkring.
- 119 246 Van Hekeren = Van Heeckeren
- 120 ~~246 Van Pallant = Van Pallandt~~ (116)
- 121 246 Rechteren = Van Rechteren
- 122 970 gebroeders Heloma = gebroeders Van Heloma
- 123 592 m.b.t. lemma Menkveld technische bureau, de heer Menkveld = de heer J.W. Menkveld. Waarom hebben de meeste andere technische bureaus in Drenthe geen eigen lemma ?

Wat er verder nog nodig is om een encyclopedie op te vullen.

Algemene thema's die in feite algemene informatie zijn en niet iets typisch Drents toevoegen zijn onder meer de volgende lemma's: prostitutie (met de klompen aan?) gymnasium, leerplicht, lichtmis, klederdracht, kermis, oogst, rosmolen, slacht, opvriezen, wipkar, wintergraan en homosexualiteit enz. enz.

#### Beeldvorming

Sommige lemma's hadden maar beter weg kunnen worden gelaten. Er wordt namelijk van zulke lemma's wel eens een verkeerd of oneigenlijk gebruik gemaakt. Zoals in die recensie van de NRC van 27-2-2004 over de Drentse encyclopedie. De recensent vond bij het doorbladeren op p. 255 het lemma Duvelskut en las daarvan dat dat een hunebed was waar mensen onder door moesten kruipen 'waarbij ze met drollen werden besmeurd'. Zulke dingen lees je dan terug in die recensie en je schaamt je er bijna voor dat je een Drent bent. Zo staat Drenthe in plaats te 'geuren' met deze encyclopedie daarentegen lelijk te kijk.

Zorgvuldig wordt in de encyclopedie alles wat aan armoede voor 1918 doet denken weggepoetst. Zo mist een bespreking van de veenderijen-crisis uit de jaren 1880-1895, terwijl de landbouwcri-

18

sis uit diezelfde jaren met een eigen lemma wordt behandeld op p. 540. Ook is de veenderijen-enquete van 1890, die zoveel van zich liet spreken uit de encyclopedie weggelaten, waarschijnlijk omdat die zo'n armoedig beeld gaf van de venen van Z.O.Drenthe. Gesteld wordt ook nu weer dat het allemaal wel meeviel, 'al ging het wat minder goed'. Dit klinkt toch veel positiever dan dat het nog slechter ging, nietwaar. De armoede (zie lemma armoede p. 42) wordt ook in deze encyclopedie weer geheel ten onrechte toegeschreven aan de in en na de eerste wereldoorlog ontstane situaties. Als gevolg van die grote werkloosheid en armoede die toen ontstond zouden 'de besten' weggetrokken zijn naar de industriesteden van Twente en Eindhoven. 'Wat restte was een groep werklozen, waarvan een deel aan de zelfkant van de samenleving leefde'. Opm: Deze laatste passage komt over als onnodig grievend voor de vele duizenden nakomelingen van deze toenmaals arme veenarbeidersfamilies, die nu nog in de veenkoloniale dorpen in de gemeente Emmen wonen. Met name het woord 'zelfkant' is ongelukkig gekozen. Dit grenst aan een belediging van een bevolkingsgroep.

## Greep II uit de fouten en gebreken van de Drenthe Encyclopedie

23 p. 2 Bij het lemma aardappel ontbreekt ten onrechte de vroeger zeer populaire consumptie veen-aardappel, de in Drenthe zg 'blanke' of 'helle', een op de 'Malta' gelijkend soort dat veel aftrek vond in de steden.

124 p. 12 Familie Van Coevorden is een joodse familie. De adellijke Drentse familie heet Van Coeverden. Idem dito p. 165.

Onjuist is de vermelding: 'Drenthe kent nu een veertigtal advocaten en advocatenkantoren'. In 1857 telde Drenthe reeds een kleine veertig advocaten. De laatste 30 jaar is in Nederland het aantal advocaten vertienvoudigd van 1.500 tot 15.000. Een gigantische toename in enkele decennia. De tijd is in Drenthe toch niet stil blijven staan?

107 p. 64 In het onderwerp Bargermeerkanaal mist de Eerste Boerwijk een verwijzingssterretje naar deze naam op p. 269.

26 p. 68 Het is niet de dichtgegroeide gracht die aan dit huis (Batinge) herinnert. De gracht ligt juist geheel open.

101 p. 83 Harry Berg heet Harm. In zijn lemma ontbreken zijn beide, in boekvorm verschenen, genealogische publicaties, te weten: resp. 'Het geslacht Berg' en 'Het geslacht Prins'.

101 p. 96 Ontbreekt bij het lemma Blanken onder de genoemde bekende Blankens de turfstrooiselfabrikant J. Blanken Azn. Hij was een van de belangrijkste firmanten van fa Thomas & Co. Ook het lemma Thomas & Co verwijst ten onrechte niet naar Blanken.

103 p. 99 Blokhuis was niet slechts lid van de Oudheidskamer Emmen, maar tevens bestuurslid.

106 p. 114 Bij lemma bok is vergeten de belangrijke functie van dit sloopstypen bij het turfvervoer (turbokken). Er waren zelfs sloopswerven in Drenthe die zich met name op de bouw en reparatie van turbokken toelegden. Zo was er zo'n werf te Poepershoeke, een buurtschap bij Hollandsche veld (overigens wordt deze buurtschap ten onrechte niet in de encyclopedie genoemd).

71 115 Omschrijving van lemma boksloot schiet ernstig tekort. Boksloten kwamen ook voor in de Zuidoostdrentse veengebieden, zoals o.m. de Boksloot in Bargermeer bij Emmen, waaraan de de Eerste en Tweede Bokslootweg herinnert.

102 p. 130 Bij lemma Bourtangerveen mist ten aanzien van de leidijken een verwijzing naar p. 16 lemma Johan van Alberdingh, die immers kaarten maakte m.b.t. deze leidijken. Anders dan vermeld (20 e eeuw) werd er hier al vanaf 1882 turfstrooisel gewonnen. Onduidelijk wat wordt bedoeld met het in de 20e eeuw 'dienen van de turf als basis van de industrie'.

103 p. 135 Brands Jans (Nieuw-Dordrecht 1933). Moet zijn: Jans Johannes Brands (Nieuw-Dordrecht 1932)

104 p. 136 bij lemma brandweer verzuimd het blussen van de grote veenbranden te noemen, dan wel te verwijzen naar lemma veenbrand op p.937. Het lemma brandweer houdt op met het jaar 1928. Ook de enorme rampzalige veenbrand van 1928 te Emmer-Erfscheidenveen en Klazienaveen-Noord (bijna complete dorpen afgebrand) mist en ook in genoemd lemma veenbrand. (Panorama van 9 mei 1928 wijdde er zelfs een gehele reportage aan !) Was er toen en daarna helemaal geen brandweer meer in Drenthe - Provincie te klein? Ten onrechte dus ook niets te vinden over de latere ontwikkelingen, zoals laddervoertuigen en blusvliegtuigen enz. en de overgang van enkele jaren geleden van vrijwillige naar professionele brandweer. Bij lemma pastoor Brenninkmeijer missen zijn (n.b. in 1977 gebundelde) 'Brieven van Drenthe' in de Nieuwe Katholieke Stem. Ook is in Assen blijkbaar niet bekend dat hij een telg was uit de bekende textielfamilie C & A (Brenninkmeijer).

137 p. 139 Geert Broekhuizen (1844-1928). Slechts zijn schrijverij wordt in dit lemma vermeld. Voor hem was dit echter bijzaak. Hij verdiende zijn geld met landbouwerij, was raadslid en was daarnaast wethouder van De Wijk en een aantal jaren Statenlid. Waarom van hem wel een (royale) portretfoto bij dit lemma en in het geheel niets over zijn maatschappelijke betekenis ?

147 p. 147 Buning. Wat voor feitelijke kennis m.b.t. Drenthe voegt de mededeling in dit lemma toe dat 'hij beoogd auteur was van een hoofdstuk in het boek 'Geschiedenis van Drenthe' wat door zijn overlijden niet gebeurde ? Wat niet gebeurd is bestaat niet.

137 p. 177 Onbegrijpelijk is de zin: Tot medio 19e eeuw was Dalen een landbouwdorp dat zich sinds 1850 heeft verdicht en uitgebreid'. Tot ver in de 20e eeuw was Dalen nl nog een landbouwdorp en de verdichting trad pas op na de 2e Wereldoorlog. Dat de schimpnaam 'Hamkers' voor inwoners van Dalen afgeleid zou zijn van veehandelaren uit het Overijsselse Den Ham is nonsens. Er bestaat en bestond geen enkele relatie tussen beide genoemde dorpen. Klok en klepel: de naam Hamker verwijst natuurlijk naar de ruilhandel uit vroegere eeuwen, waarbij de Dalense boeren hun (varkens)hammen ruilden tegenover andere waren, zoals suiker en koffie.

137 p. 189 De in het lemma Drentse Dialecten beschreven grote verscheidenheid qua dialect in het Z.O. Drentse veengebied waarbij vanuit het zuiden een 'turfgroversweg is aan te geven' duidt enkel op Erica, waarvan veel bewoners uit het Overijsselse Slagharen kwamen. De inwoners van de andere dorpen rond Erica kwamen daarentegen voor het overgrote deel uit Hoogeveen en Smilde. Dat is een weg vanuit het (noord)westen.

139 p. 194 De wereldberoemde waterbouwkundige Leeghwater, die Smilde bezocht heette niet **ADRIAAN** maar **JAN** Leeghwater. Adriaan was zijn vader, maar die was geen waterbouwkundige en ook niet beroemd en deze heeft Smilde dan ook niet bezocht. Zijn reisgenoot was niet Danckert, maar Danckerts. Dezelfde naamsfouten trof men aan in het proefschrift van Gerding 'Vier eeuwen turfwinning' uit 1995. Na tien jaar nog steeds niet de fout hersteld, waardoor een 'historisch virus' zich - nu weer middels deze encyclopedie - en dus in veel grotere kring, ongehinderd zou kunnen verspreiden.  
Lemma Dikninge: Tegenstrijdige gegevens: In de beginregel van dit lemma is dit landgoed slechts 55 ha groot, maar volgens het slot is het daarentegen maar liefst 175 ha. Wat moeten we nu geloven, het begin of het eind of is het soms nog anders ? Een slordigheid: In 1672 hebben niet de soldaten Bernhard van \*Galen de abdijkerk afgebroken, maar hebben de soldaten van Bernhard van Galen enz. Daarnaast ontbreekt de (in Drenthe destijds toch een van weinigen) watermolen van Dikninge. Had bij een beschrijving van Dikninge er toch zeker bij moeten.

140 p. 200 Het Dommerskanaal loopt, anders dan vermeld, niet in oostelijke richting naar het Amsterdamsche en Schoonebeekerveld. Het Dommerskanaal loopt uitsluitend door het Amsterdamscheveld. Anders dan vermeld bestaat het Dommerskanaal niet uit een gedeelte Zandpol-Amsterdamscheveld. Bedoeld zal zijn het zuidelijk van het Dommerskanaal gelegen Nieuwe Stieltjeskanaal dat thans de functie van vaarweg heeft.

140 p. 206 Bij Drenth wordt ten onrechte vermeld dat Ds van Lunzen, 'een rotsvast vertrouwen in zijn parochiaan had'. Van Lunzen was geen priester, maar ned. herv. predikant. Die heeft anders dan een pastoor geen parochianen, maar gemeenteleden.

142 p. 218 Lemma Drenthe:

A De doortrekking van de Hoogeveense vaart in oostelijke richting naar het veen onder Emmen is niet begonnen in 1850, maar 1856. Vertraagd door geldgebrek en wijziging concessie.

B Eveneens anders dan vermeld werd het Stadskanaal niet vanuit het noorden doorgetrokken in zuidelijke richting als Stadscompascuumkanaal en verderop Scholtenskanaal. Het Scholtenskanaal werd daarentegen juist vanuit het zuiden (vanaf het Echterskanaal) in noordelijke richting doorgetrokken in de richting van het Stadscompascuumkanaal.

C Barger-Compascuum ontstond, anders dan vermeld, niet in 1880, maar bijna twintig jaar eerder, omstreeks 1862.

D Met het graven van het Stieltjeskanaal werd niet alleen een verbinding tot stand gebracht tussen het veen van Z.O Drenthe en het kanalenstelsel van de Dedemsvaart. Maar eveneens met het kanalenstelsel van het Overijsselskanaal (Haandrik-Almelo).

E Op p.219 is de veenderijcrisis van 1880-1896 over het hoofd gezien. Dit betekent dat hier tevens onvermeld bleef dat de werkloosheid en de armoede toen ook al hoog was.

F Op p. 219 wordt te onrechte vermeld dat in de 2e helft van de 19e eeuw Emmen de plek was waar een deel van de elite zich vestigde. Dit blijkt overigens ook niet uit deze encyclopedie die niemand van elite uit het Emmen van die tijd (1850-1940) noemt. De patricische en adellijke verveners zoals Dommers, Rahder en Van Holthe tot Echten vestigden zich bij voorkeur in de veenkoloniën zelf. In Emmen als bestuurscentrum woonden in deze categorie alleen de hogere ambtenaren.

G Anders dan gemeld hebben Hoogeveense veenarbeiders na 1850 niet als trekarbeiders aan de Dedemsvaart gewerkt. Daar ging het om Duitse en Noordwoldiger seizoenarbeiders.

H Ook leidde de aanleg van tramlijnen bij Coevorden in het begin van de 20<sup>e</sup> eeuw niet tot een grote economische opbloei. Er was toen slechts een tramlijn t.w de DSM 1897; na WO I kwam nog de E.D.S. maar toen was de beschreven opbloei a.g.v. de tramlijnen al voorbij.

De tweede foute vermelding is dat Coevorden aan een spoorlijn kwam te liggen.. Dat waren er twee, nl de lijn van de NOLS en de lijn van Bentheimer Eisenbahn.

143 p. 283 Zwinderscheveld en Kibbelveen zijn geen Emmer koloniën, evenmin als overigens Witteveen. Er vestigden zich naast inwoners uit de gem. Emmen ook veel anderen. De vermelding dat er omstreeks 1910 in Emmen twee turfstrooifabrieken kwamen is misleidende informatie. Er kwamen er in die tijd juist drie nieuwe fabrieken (van Griendtsveen) bij, naast de al lang bestaande, zoals die van de Mij Klazienaveen.

144 p. 285 De Mij Emmer-Compasuum kocht het veen niet zoals vermeld van de boeren van Westenesch, maar daarnaast ook van de boeren van Emmen. De aangegeven ligging van het Emmer-Erfscheidenveen tussen het Smeulveen en Roswinkelerveen is onvolledig Het westelijke gedeelte van Emmer-Erfscheidenveen grenst in het noorden namelijk aan Weerdinger-Erfscheidenveen.

147 p. 300 Lemma Evangelisten. Dit lemma is een rommeltje: Willem Jonker moet zijn: Wilhelm Jonker jr. Er was een Willem Jonker onderwijzer, maar dat was iemand anders. Evangelist Wim de Weerd moet zijn: Willem de Weerd. De opgevoerde Wim de Weerd was zijn zoon, die predikant was te o.a Sleen en evenals zijn vader een sterretje draagt en dus een eigen lemma heeft (op p. 1012). In dit lemma evangelisten wordt naast de reeds genoemden ook nog een evangelist J. Veenstra met sterretje genoemd. Dit betekent dat ook hij een eigen lemma heeft gekregen. 'Evangelist Veenstra' blijkt vreemd genoeg in de hele encyclopedie niet voor te komen ! Gaat het bij deze verdwaalde evangelist soms om een **spookevangelist** of is evangelisatie soms een (nog onbekende) neven-actieviteit van de schriever\* Jan Veenstra, die wel een eigen lemma heeft op p. 944 ?

151 p. 307 Bij Faber ontbreekt het lemma dr Sytze Faber, oud-burgemeester van Hoogeveen en oud-lid 2e Kamer Staten-Generaal voor het CDA. Ook ontbreekt een lemma van Mient Jan Faber . Hij was een landelijk bekend actievoerder/bestuurslid van het Inter Kerkelijk Vredesberaad (IKV) en geboren en getogen te Coevorden. Eveneens ontbreekt de te Coevorden geboren/getogen en evenals de beide Fabers in een gereformeerd milieu opgegroeide prof. dr mr C.A. (Flip) de Kam, hoogleraar te Groningen en oudlid van de Tweede Kamer Staten-Generaal voor de PvdA en auteur van o.a. het boek 'Betalen is voor de dommen'.

154 p. 321 lemma Frijling-Schreuder. Een mevrouw, echtgenote van een Drentse huisarts, waarvan voor Drenthe alleen kan worden gezegd dat zij (volgens Jan Naarding) literaire kwaliteiten had, maar na haar vertrek naar Amsterdam de letterkunde liet voor wat zij was, dient niet een lemma (nota bene nog met een portret erbij) te krijgen. Haar betekenis voor Drenthe weegt op genoemd terrein zo licht als een veer. Hoewel de redactie rijkelijk kon putten (voor wat betreft literaire schrijvers) uit het proefschrift van Nijkeuter, die daarin terecht naar volledigheid heeft gestreefd, hoeft toch niet iedere schrijfster in de encyclopedie. De keuze voor deze dame is nog te ongelukkiger omdat zij - zoals de encyclopedie meldt -



zich in haar schrijfsels ook nog eens negatief uitliet over de veenkoloniale Drent. Beter helemaal maar weglaten. Dit geldt overigens ook voor de op p. 464 met een eigen lemma beschreven mr. A.W.Kamp. Als de enige 'Drentse' verdienste van deze deftige Haagse advocaat - een Meppeler burgerzoon - was het schrijven van een openluchtspeel en een artikel in 'Zoo is Drenthe' dan heb je met zulke figuren een encyclopedie gauw vol.

Ook kunnen bij de Groninger prof G.S Overdiep dergelijke vragen worden gesteld, die immers ook met slechts enkele artikelen zijn lemma op p 703 heeft gehaald.

327 Lemma Gasselte. In 1359 was hier pastoor. Moet zijn: in 1328.

De thans gepleisterde hervormde kerk. Moet zijn: de thans wit geverfde hervormde kerk. De witte pleisterlaag is in 1957 verwijderd.

In de 18e en 19e eeuw verbouwd. Moet zijn: in de 17e eeuw, nadat door oorlogshandelingen de kerk zwaar beschadigd was en in de 18e en 19e eeuw.

Wermoldus van Gasselte, zijn kleinzoon werd ook heer van Ruinen. Moet zijn: schoonzoon. Zijn nazaten hadden tot 1599 invloed, omdat de heren van Ruinen het collatierecht van de vicarie hadden.

Hier stond in de periode 1620-1645 de familie Fabritius en schoonzoon Warner Emmen als predikant. Moet zijn: vanaf 1611 tot 1715 stonden hier leden van de familie Cuperus zich later Fabritius noemende, als predikant. De laatste Fabritius werd opgevolgd door zijn schoonzoon Warner Emmen. Bron: J.Kroezinga. Geschiedenis van de kerk van Gasselte, 2e druk 1998).

Aanvulling: Het kerkhof om de kerk met nog ca 150 grafmonumenten, valt sinds 2002 onder monumentenzorg. In de kerk bevindt zich een, eveneens onder monumentenzorg vallend, Scheurorgel uit 1839.

Rond 1900 kreeg Gasselte een turfstrooiselfabriek. Dit is niet waar. In geen enkel handboek wordt een turfstrooiselfabriek in Gasselte genoemd. Die heeft nimmer bestaan. Met deze fabriek is nu de vierde spookfabriek in deze encyclopedie opgedoken. In de vorige "greep fouten" waren reeds enkele spookfabrieken zoals de beide nooit bestaan hebbende steenfabrieken te Nolde en de idem dito aardappelmeelfabriek te Beilen signaleerd. Er komt hier dus nog een vierde spookfabriek bij! Er zullen nog meer volgen.

De korenmolen uit 1840 is herbouwd en ingericht als trouwzaal. Moet zijn: heeft maar een paar korte periodes als trouwzaal dienst gedaan, na 1960 niet meer. In de molen bevindt zich een klein museum bakkerswinkeltje.

p. 332 Lemma Gees. In 1857 kreeg het dorp een christelijke gereformeerde kerk, die tot 1914 dienst heeft gedaan. Moet zijn: christelijk afgescheiden kerk. De christelijk afgescheidenen werden in 1842 door de overheid erkend, mits zij afstand deden van de naam gereformeerd. Ze noemden zich daarom christelijk afgescheiden.

Bij Geesbrug ontbreekt ten onrechte het werkkamp Geesbrug, zie hieronder op p. 1023

Bij Geesbrug verwijst een sterretje naar een lemma Vossebelt-Feroflex. Dit blijkt echter niet onder die naam te bestaan. Wel wordt een bedrijf Vossebelt genaamd onder het lemma van de gelijknamige buurtschap op p. 987 genoemd. Dat zal hem zijn. Helaas is het al enige tijd failliet. De buurtschap bestaat nog wel.

p. 342 lemma Geomorfologie. Waarom hier niet, zoals wel hierna in lemma Geschiedschrijving op p. 345 en 345 alle proefschriften en andere boeken over dit onderwerp in Drenthe genoemd zoals die van K. Bouwer enz. ?

p. 358 Bij lemma F.A. Gosselaar is ten onrechte onvermeld gebleven de eveneens inwonende H.F. Gosselaar. Zij waren kinderen van de zich zelf het leven benomen hebbende herv. predikant van Schoonebeek en waren met hun moeder in Assen gaan wonen. H.F. Gosselaar ontwikkelde zich later tot een van de belangrijkste verveners van Zuidoost-Drenthe. Hij was een van de eigenaren van het Barger-Compascuum.

p. 359 lemma Transportgroep Van der Graaf BV . Anders dan vermeld gaan de wortels van dit bedrijf niet terug tot 1860, toen H. van der Graaf in Dedemsvaart een beurtvaart op Zwolle begon. Diens grootvader Berend van der Graaf begon ca 1820 reeds een beurtvaart op Zwolle.

p. 365 Bij Weber, waar sprake is van lok, ontbreekt een verwijzing naar het lemma Lokfabriek van J.L. Allagnou op p. 567.

p. 402 Lemma Hesselink, W, (1816-1887) vermeld als (mede) oprichter van het Plaatselijk Nut te Vries. Het sterretje hierbij verwijst naar het Nut of de Maatschappij tot 't Nut van 't Algemeen. Deze verwijzing is echter onjuist. Een plaatselijk Nut was een onafhankelijke plaatselijke club, die geheel los stond van genoemde Maatschappij.

p. 405 lemma Hiddingh. Eigenerfdengeslacht, dat in de 15e en 16e eeuw in Rolde woonde. Moet zijn: en in Roden (Mensinghe) en in Norg. Aanvulling: De familie Hiddingh bezat als enige eigenerfde familie in Drenthe het recht van belijning, d.w.z. het recht om over de hele provincie Drenthe stukken te zegelen. In de praktijk werd dit recht uitgeoefend door de oudste zoon.

p. 457 verzuimd is het jaar mee te delen, waarin Jongbloed als burgemeester van Sleen aftrad. Dat was in 1927.

p. 459 Anders dan in dit lemma wordt gesuggereerd was W. Jonker Jr in Erica niet een evangelist van de Vrije Zendingsgemeente. Hij was daar in functie als evangelist van de ned. herv. evangelisatievereniging, die onder de kerk van Nieuw-Amsterdam viel. Het lokaal was geen afzonderlijk gebouw, maar houten aanbouw aan zijn woning.

p. 472 Onjuist is de stelling dat (m.u.v. Meppelerdiep en N.Willemskanaal) de Drentse kanalen van oorsprong in wezen alle turfvaarten zijn. Zo is b.v. de Jongbloedvaart naar Sleen een werkverschaffingsproject, zonder dat daarbij van een turfvaart sprake is.

p. 473 Lemma Kapelgemeente. Een kapelgemeente, waarin rechtzinnige hervormden zich verenigden, was niet alleen een Asser aangelegenheid. Anders dan het lemma doet voorkomen waren/zijn er ook in veel andere Drentse plaatsen zgn. Kapelgemeenten, zoals o.m. in Emmen.

p. 475 lemma Karst. De zinsnede 'In het dorp behoorde hij tot de notabelen die onder meer de gereformeerde kerk bestuurden' is verwarringwekkend. Anders dan de ned. herv. kerk kende de gereformeerde kerk geen notabelen. Karst was dan ook geen notabel van de kerk, maar kerkenraadslid.

p. 503 Jasper Klijn. Bij dit lemma nagelaten te vermelden dat aannemer van het Oranjekanaal ook zelfstandig veeneigenaar (vervener) was te Schoonoord.

p. 522 Ten onrechte wordt ten aanzien van de naamgever van Kremboong Frederik s'Jacob (niet zoals de tekst vermeldt Frederik 's Jacob) nagelaten te vermelden dat hij de verveningscompagnon van Rahder te Noordscheschut was. Het zuidelijk gedeelte van deze latere houtplantage was aanvankelijk veengrond geweest dat grensde aan de veenderij van de firma Rahder.

p. 567 Anders dan vermeld is lok niet een Drentse benaming voor wollegrasveen. Het woord komt ook buiten Drenthe, zoals Brabant en Limburg voor en is zelfs vrij algemeen gebruikt.

p. 575. Anders dan gemeld is niet in 1853 begonnen met de aanleg van de Lutterhoofdwijk, maar enkele tientallen jaren eerder.

p. 562 Aanvulling m.b.t. Linde. Evenals bij Steenberg en op p. 860 hier vermelding maken van het te Linde al eeuwenlang wonende gelijknamige eigenerfdengeslacht: J.W.T.M. Beekhuis-Snieders, e.a. Zeven Zuidwest-Drentse familie-archieven, Assen 1983.

p.582 Onbegrijpelijkerwijs ontbreekt hier de bekende te Meppel in 1889 geboren en getogen zeer bekende kunstschilder Jan Mankes. Zijn werken blijken steeds meer gewild te zijn en brachten bij Christies recordbedragen op. 'Werk Jan Mankes wordt onbetaalbaar' kopte eens de Meppeler Courant. De encyclopedie nam blijkbaar alleen lemma's op van Meppeler zondagsschilders als Ponne, Arendshorst, Mol. Dit is nog temeer bevreemdend omdat in Meppel een straatnaam, de Jan Mankeshof naar hem is vernoemd, wat niet het geval is bij genoemde zondagsschilders. Evenals elders in Neder-

land, waar in Nunspeet een Jan Mankesstraat is .

p. 596 Bij lemma Meppel ontbreekt bij ds Chr. Hein een verwijzingssterretje naar diens lemma op p. 395

p. 651 Bij lemma Nieuw-Buinen ontbreekt bij industrie de papiermolen van J. Wolthuis, de enige van Drenthe, NDVA 1962, p. 146 en tevens ontbreekt de turfstrooifabriek uit 1882 van Huizingh, waarbij ook een molen betrokken was.

p. 621 bij Lemma Molenwijk (Kanaal te Smilde) zijn over het hoofd gezien de kanalen (veenwijken) eveneens Molenwijk genaamd te Odoornerveen en bij Erica.

p. 655 Nieuwlande. Anders dan vermeld wordt bij de betekenis van de schimpnaam 'Scheidsen' van de inwoners van Nieuwlande niet bedoeld op scheidstenen, maar op het feit dat dit dorp ligt aan de Hooogeveense scheid (=grenslijn tussen twee marken).

p. 633 Het glasmuseum is niet meer in Hoogeveen. Overigens ontbreekt in de opsomming van de diverse musea het Oorlogs- en Verzetsmuseum in de boerderij 'Moorsend' te Nieuwlande. Eigenaar J. Schonewille kreeg voor zijn verdiensten voor dit museum vorig jaar een koninklijke onderscheiding aangeboden. Werd overigens door hem geweigerd. Daarentegen wordt het Oorlogs- en verzetsmuseum te Assen wel genoemd.

p. 663 lemma Noordscheschut. M.b.t. de steenfabriek van de fam. Rahder is onvermeld gelaten dat J.C. Rahder eerder vanaf 1854 al een steenfabriek te Nieuweroord had gehad. Nw. Drentse Crt 29-4-1854. Wel wordt vermeld dat het dorp in 1944 een hervormde kerk kreeg, maar ten onrechte niet dat er sinds 1905 reeds een gereformeerde kerk was. Als pastorie werd toen omstreeks 1905 huize 'Valkenheim' van de familie Rahder gekocht. Als bezienswaardigheid wordt huize 'Blokland' van de fam. Rahder genoemd. Ook uit die tijd dateert het nog bestaande ongenoemde huis 'Venendal' van dezelfde familie. Daarnaast het uit het midden van de 19e eeuw daterende voormalige landgoed 'Ettenheim' van de vervener Van der Sluis ontbreekt bij de bezienswaardigheden.

p 687 lemma Oosterhesselen. De mededeling dat het dorp begin vorige eeuw een turfstrooifabriek bezat zal niet op waarheid berusten. Er heeft in die omgeving nimmer een turfstrooifabriek bestaan. **Dit is dus de vijfde spookfabriek van Drenthe, die in de encyclopedie cumuleert.**

p. 727 lemma plaatswijk. Is lang niet altijd een kanaal dat langs de veenplaatsen naar het hoofdkanaal stroomt. De plaatswijk staat allereerst in verbinding met een hoofdwijk, die wel naar het hoofdkanaal stroomt.

p. 757 lemma ds. van Raalte. Afscheiden predikant te Ommen, van daaruit had hij contact met geestverwanten. Onjuist is de toevoeging dat hij dit contact vooral in Sleen en omgeving zou hebben. Hij had dat namelijk met afscheidenen over heel Nederland. Onder andere ook met die in Sleen. Het gaat te ver te suggereren dat het met name om de groepering te Sleen zou gaan. Bij de literatuur ontbreekt G. de Leeuw, Emmen en de Van Raaltetrek (Emmen, 1995).

p. 759 lemma RTV Drenthe. De schrijver van dit onderdeel noemt hierin o.m. Jan Hollenbeek Brouwer, Jan Hidding, M.H. Hollema-Eikenberg, H.A.A. Lange en Rieks Siebering als bestuurders en/of medewerkers. Hij verzuimt echter deze namen te voorzien van een sterretje om alzo te kunnen verwijzen naar hun eigen lemma's. Om naar zijn eigen lemma te verwijzen werd daarbij echter niet vergeten.

p. 787 lemma Roswinkel. Roswinkel kreeg in de 18e eeuw een veenkoloniaal karakter. Moet zijn: in de 19e eeuw.

p. 795 Johan Rusius. Het is niet bewezen dat hij uit een adellijke Franse familie stamde. Voor zijn geboorteplaats Veldhuizen moet gelezen worden: Velthausen in de graafschap Bentheim.

p. 806. Ds Van Schaick. Uit de omschrijving wordt niet goed helder van welk kerkgenootschap hij

predikant was.

p. 813 In het lemma Allerd van der Scheer ontbreekt een verwijzingssterretje bij G. Visscher, die samen met hem, Van der Scheer, een medaille kreeg. Bij het lemma Dubbeld Hensing van der Scheer ontbreekt de vermelding dat zij broers waren.

p. 856. Bij het lemma Staatsbosbeheer ontbreekt bij de opsomming van de medewerkers de functie van directeur.

Caspar Robles moet zijn: Caspar de Robles. graaf van Aremberg moet zijn: graaf van Arenberg, deze was een Zuidnederlandse prins.

p. 839 De volledige voornamen van Harm Slot zijn niet zoals vermeld Johannes Bernardus maar: Hermanus Johannes Bernardus

p. 860 Steenberg is anders dan vermeld, niet een satellietvestiging van Roden, maar juist andersom.

p. 879 Van Swinderen. De duiding van zijn afkomst is in dit lemma niet juist weergegeven. Hij was niet allereerst afkomstig uit een Gronings regentenmilieu, maar stamde uit een Groningse adellijke familie en voerde het predicaat van jonkheer.

p. 885 lemma Taverne. Aangeven wat wordt verstaan onder 'radiomisbruik' ? Dedemsvaart waar de rooms-katholieke Sint Vitus parochie haar jubileum met een eucharisti vierde: een parochie is altijd rk. Het woord rooms-katholiek weglaten.

p. 874 lemma Egbert Streuer. Waarom heeft deze een eigen lemma gekregen en moet de toch ook drie keer wereldkampioen geworden Schnieders het doen met een enkele vermelding in het lemma van Streuer ? Ook is de tekst bij Streuer cryptisch: 'Het seizoen 1984 was een hoogtepunt door het winnen van de eerste van drie wereldtitels'. Waarom niet gewoon gemeld dat deze in 1984, 1985 en 1986 wereldkampioen werd. Onderschrift foto spelt de naam Schnieders ten onrechte als Snieders.

Op p. 904 ontbreekt geheel ten onrechte het lemma Treub. M.W.F. Treub (VDB) zat vanaf 1904 tot 1913 namens het kiesdistrict Assen in de Tweede Kamer Staten Generaal. Hij was in Drenthe een bekende en veel besproken figuur. Hij werd daarna minister van financiën en was ook hoogleraar. Hij werd door zijn biograaf een staatsman genoemd.

p. 910 Lemma turfcokes. Anders dan gemeld werd turfcokes niet alleen gebruikt als brandstof. Er werd ook paraffine voor de fabricage van kaarsen en andere verlichtingsmiddelen uit gefabriceerd. Daarnaast diende het, vanaf medio negentiende eeuw, ook tot bemesting van landerijen. De eerste turfcokesfabriek van Nederland in het Overijsselse Lutten werkte reeds vanaf 1856 en het begin van deze tak van industrie ligt dan ook een kleine eeuw eerder ! dan de Drentse encyclopedie deze legt. Overigens wordt in dit lemma ten onrechte weggelaten de belangrijke in 1865 door de N.V. Nieuweroordse Veen- en Industrie Mij gestichte turfcokesfabriek te Nieuweroord. Deze eerste Drentse turfindustrie wordt in de encyclopedie zelfs in het geheel niet genoemd, terwijl die toch overbedeeld is qua onderwerp veen en turf. De reden van deze omissies zullen gezocht moeten worden in het feit dat blijkens de opgegeven literatuur bij deze onderwerpen slechts die boeken waar hoofdredacteur Gerding zelf bij betrokken was zijn gebruikt. Deze eenzijdigheid wrekt zich met name in een encyclopedie, waarin juist een brede variatie aan gegevens wordt verwacht. Wel wordt onevenredig veel nadruk gelegd op de productie van turfcokes als oorlogsindustrie. Hierbij mist (om pijnlijke misverstanden te voorkomen) de vermelding dat de genoemde fabrikanten - waaronder Veldkamp - dit onder druk van de bezetter deden. De eigenaar van 'Emmerhout' was niet de heer S.K. Gorter, Dit was de firma S.K. Gorter, waarvan de gebroeders Siemon en Klaas Gorter de firmanten waren. De aanduiding van S.K. Gorter als een garagehouder te Roodeschool is onvolledig. Daarnaast exploiteerden ze een machinefabriek, wat juist ook te maken had met de turfcokesactiviteiten.

p. 912 lemma turfstrooisel. Enkel de paardentrams van Londen en Parijs worden hier als belangrijke gegadigden genoemd. Dit gold natuurlijk ook voor die van Amsterdam, Den Haag (HTM) enz.

p. 981 Van Voorn. Waarom drie afzonderlijke lemma's voor Ben van Voorn (met foto), zijn dochter Saskia en haar echtgenoot. Saskia staat immers al in haar vaders lemma en dat is genoeg. Ze werkte relatief kort in Drenthe voordat ze met haar man emigreerde.

p. 987 Vriend B.V. te Coevorden 'Dit bedrijf werd in 1989 door de heer Bos van de familie Vriend overgenomen'. Welke heer Bos ?

p. 998 lemma Wachtum. Als bezienswaardigheden worden genoemd molen de Hoop 1894 en boerderijen uit eind 19e eeuw en begin 20e eeuw. Over het hoofd is hierbij o.a. gezien de authentieke begin 17e eeuwse door fam. Goring gebouwde boerderij aan het Westereind. Bij de literatuur ontbreekt dan ook het boek van S.G.Hovenkamp over de boerderijen van Wachtum.

p. 994 VVH Ver. van Vrijzinnig Hervormden. Dit lemma wekt - evenals het hierboven al genoemde lemma Kapelgemeente op p. 473 - ten onrechte de indruk dat er in Drenthe alleen te Assen een dergelijke vereniging zou bestaan. Vrijwel elk Drents dorp van enige omvang heeft een vereniging van vrijzinnig hervormden.

p. 984 Bij het lemma Vos ontbreekt **de destijds nationaal bekende dichteres Margot Vos (1891-1985)**. Zij was in het toentertijd armoedige Z.O.Drentse veengebied geboren en opgegroeid. Van nabij had zij de veenmisere meegemaakt. Hieruit moet haar bekende gedicht 'Lied van ellende' (bundel 'De nieuwe Lent') zijn ontstaan dat eindigt met 'smoren in de venen en in de smurrie van het plaggenwrak'. **Deze befaamde socialistische dichteres kreeg een eigen lemma in de Encyclopedie van de wereldliteratuur (Antwerpen, 1984), p. 188, 189 maar zij wordt in de Drenthe Encyclopedie met geen woord genoemd.** Wel wordt ze uitvoerig behandeld in het Biografisch Woordenboek van de Arbeidersbeweging, terwijl ook in 'De Nederlandse Poezie' van G. Komrij een gedicht van haar is gepubliceerd. Maar **armoede** is, zoals bekend, geen thema voor **Gerding**. Dus die socialistische dichters liever maar zo snel mogelijk vergeten.

p. 1018 lemma Weiteveen;

A Weiteveen heeft nooit en dus ook niet tot 1884 tot de gemeente Dalen behoord. De rij bovenveen boerderijtjes langs de zuidersloot stond tot ca 1913 altijd aan de noordzijde, in de gemeente Emmen. Pas na de komst van de Griendtsveen Mij na 1909 werden de boerderijtjes verplaatst naar de zuidkant van de zuidersloot in de gemeente Schoonebeek. Later kwam het gedeelte tussen zuidersloot en middensloot bij de gemeente Schoonebeek.

B Een substantiële bevolkingsaanwas uit Hogeveen en Dedemsvaart is niet bekend.

C De vervening kwam hier niet tot stand (mede) door de hoge turfprijzen tijdens de eerste wereldoorlog, maar door de vestiging van het Griendtsveen bedrijf in 1909.

D De sinds ca 1850 ontstane rij plagenhutten waren in wezen grotendeels bovenveen boerderijtjes. De bewoners pachtten deze t.b.v. de boekweitverbouw van de eigenaar van het Amsterdamsche veld, de Drentsche Landontginning Mij. Later toen de vervening hier na 1910 begon kwamen er ook plaggenhutten, maar dat was meer aan de Schoonebeeker kant.

E In 1925 verrees in het westen van de plaats niet de protestants evangelische kerk, maar een evangelisatie van de N.H. kerk.

p. 1023. Lemma Werkkampen; Onbegrijpelijkerwijs is weggelaten het Werkkamp Gees (brug), dat voor en tijdens de tweede wereldoorlog aan de noordkant van de Verl. Hoogeveense vaart bij Geesbrug lag. Ook in het zeer uitgebreide lemma Kamp Westerbork p. 464 e.v. wordt dit beruchte kamp over het hoofd gezien. Dit rijkswerkkamp Gees is het enige werkkamp in Nederland waarvan de oorspronkelijke plattegrond is blijven bestaan. Nadere info bij het oorlogs- en verzetsmuseum Moorsend (ook al geen vermelding o.i.d. in de encyclopedie) te Nieuwlande.

p. 1024 E.J. Werkman, rijksarchivaris te Assen. Dit lemma kreeg dit hoofd van een destijds kleine rijksdienst met toentertijd slechts enkele medewerkers die later veel groter zou uitgroeien tot het Rijksarchief in Drenthe (thans Drents Archief). Maar toen was hij al met pensioen. Het lemma vermeldt meer over de publicaties die hij niet het licht deed zien, dan wel: 'een proefschrift over de veenkoloniën heeft hij nooit voltooid. Uit zijn kleinere publicaties en zijn nagelaten aantekeningen blijkt dat hij veel meer in zijn mars had'.

Van de doden niets dan goeds, maar horen dit soort ontboezemingen eigenlijk wel thuis in een encyclopedie ?

p.1034. De VVD politicus H. Wiegel staat landelijk bekend als 'het orakel van Diever', maar in de Drenthe encyclopedie komt het orakel niet voor, wel spokerij (p. 851) zoals we ook hier eerder hebben gezien. Het enkele feit dat Wiegel sinds een aantal jaren in Drenthe woont is van te weinig betekenis voor een plaatsje in het boek, zou de redering kunnen zijn. Een inconsequentie hierbij is dat genoeg (later bekend geworden) Drenthen die op jeugdige leeftijd Drenthe hebben verlaten, zoals Jan Nico Scholten bijv. er wel in blijken te staan. De kwestie Wiegel had eenvoudig kunnen worden opgelost, als men als lemma hotel Frederiks in Hogeveen - het bekende hotel van zijn schoonouders - had opgenomen en hem in verband hiermee had vermeld.

p. 1039 Willinge. In dit lemma ontbreekt dat hij in de jaren na 1911 lid was van de Tweede Kamer van de Staten Generaal.

p. 1091 lemma Zwartemeer. Vanaf ongeveer 1830 hadden de parochianen van Zwartemeer, anders dan vermeld, niet gekerkt in Nieuw Schoonebeek enz. De eerste bewoners vestigden zich er pas in 1860. Joh. Sluyters moet zijn: Joh. Sluijmer; 'de kerk stond in die tijd midden in het dorp' is onjuist. Men verwachtte dat het dorp zich rondom de kerk zou gaan uitbreiden. Dit gebeurde echter niet. Wel kwamen er achter aan de Kamerlingswijk veel plaggenhutten. De helft van de tekst gaat over de rk kerk. Nagelaten is echter te vermelden dat de kerk werd gewijd aan de St. Antonius van Padua en dat de kerk de St Antoniuskerk heet. Ook is hierbij niet vermeld dat de kerk al weer jaren voor religieuze doeleinden wordt benut. Zo worden er zg (latijnse) tridentijnse missen gecelebreerd. Ook is de kerk daarnaast nog steeds in gebruik als woning bij de eigenaar, een particulier. Vreemdgenoeg was de gereformeerde kerk niet meer dan een regel waard, terwijl de gereformeerden daar toch ook een aanzienlijk deel van het bevolkingsaantal uitmaken.

## VOORLOPIGE CONCLUSIES

### DE BETROUWBAARHEIDSVRAAG

De fouten - in de zin van feitelijke onjuistheden - hebben zich, blijkt alleen al de beide 'grepen uit de fouten', tot onaanvaardbare hoogte opgehoopt. Dit is ernstig, nog afgezien van de vele, mogelijk vrij onschuldige lijkende taal- en naamsfouten, die onder slordigheden kunnen worden gerekend. Zo'n 'onschuldige' naamsfout is bijv. Danckert i.p.v. het juiste Danckerts (p. 194). Dit laatste geldt evenwel niet voor de van een foute voornaam voorziene wereldberoemde Jan Leeghwater, die op diezelfde pagina abusievelijk Adriaan Leeghwater wordt genoemd. Hier krijgt een van de kopstukken uit de vaderlandse geschiedenis in Drenthe opeens andere, nieuwe - niet bij hem passende - naam. Dit kan bij de gebruiker verwarring opleveren, zeker bij kinderen en jeugdigen, die om onderwijs- en educatieve redenen van dit naslagwerk gebruik maken. Het ligt immers voor de hand dat het naslagwerk - een veronderstelde betrouwbare gids - vooral bij scholen en bibliotheken aanwezig zal zijn. In de meeste huiskamers in Drenthe zal het echter niet in de boekenkast staan. Daarvoor is de aanschafprijs - 120 Euro - gewoonweg te hoog. Zo is er van dit door de staten beoogde 'geschenk aan de bevolking' weinig terechtgekomen. Aan de andere kant zullen de gezinnen - voornamelijk die in de hogere inkomensgroepen - die hem wel hebben aangeschaft tenminste recht hebben op een betrouwbare aanschaf.

### Verkeerde voorstellingen

Het naslagwerk kenmerkt zich daarnaast door evenzo vele verkeerde voorstellingen van zaken, zowel naar tijd als naar plaats, lacunes, onevenwichtig- en tegenstrijdigheden. Zo leest men bijv. dat in de gem. Emmen omstreeks 1910 twee turfstrooiselfabrieken zijn opgericht. Bij het verderop staande lemma turfstrooisel blijken er in Emmen opeens veel meer van dergelijke fabrieken te hebben bestaan. De vermelding van nooit bestaan hebbende turfstrooiselfabrieken bij Gasselte en Oosterhesselen is zonder meer een ernstige fout, die lezers op het verkeerde been zet. Hierboven zijn ze wel als spookfabrieken aangeduid. Er komen in deze encyclopedie helaas veel te veel van dit soort verschijnselen voor. Dat mag niet. De (wetenschappelijke) betrouwbaarheid van het naslagwerk is hier namelijk in het geding. De vraag komt hierbij op of en zo ja in hoeverre dan al het andere wel juist is. Ook worden op diverse terreinen onevenwichtigheden gesignaleerd. Dit deed zich bijvoorbeeld voor bij de als lemma

opgenomen in Amsterdam geboren onbekende schrijfster van één boekje, mevr. Frijling. Daarentegen bleef de uit Drenthe afkomstige dichteres Margot Vos met een eigen lemma in de prestigieuze Encyclopedie van de Wereldliteratuur in de Drenthe encyclopedie totaal onvermeld.

#### Merkwaardige keuzes

De keuze van de onderwerpen - ook waar dit personen betreft - is ook lang niet altijd consistent geweest. Persoonlijke voorkeuren van de schrijvers en/of redactie lijken hier soms meer de doorslag hebben gegeven dan een uitvoering van een consistent en evenwichtig beleid. Zo zijn onderwerpen over Drentse literatuur, veen/ turf enz. onmiskenbaar overbedeeld in de encyclopedie verschenen. Hieraan zal niet vreemd zijn geweest dat twee van de hoofdredacteurs op deze beide eerstgenoemde onderwerpen zijn gepromoveerd. (Maar ook het vroegere godsdienstige leven in Zuid Drenthe en de archeologie hebben meer dan ruime aandacht gekregen). Het gevaar van overwaardering van eigen werk is dan niet denkbeeldig, wat op haar beurt dan licht aanleiding zou kunnen geven tot bedoelde overbedeling. Dit geldt ook bij de keuze van nog levende personen. Het zal de lezer niet ontgaan hoeveel nog springlevende Drentse schrijvers, historici, geografen en archeologen c.s. een eigen lemma hebben gekregen. Hun betekenis voor Drenthe zal er zijn (geweest), maar is moeilijk meetbaar. Daar staat dan tegenover dat de vele tientallen Drentse chirurgen, die in de loop van de jaren duizenden Drenten het leven hebben gered of levens hebben verlengd totaal niet genoemd worden. Hier zit dan ook de onevenredigheid, de onevenwichtigheid en misschien ook wel de ongerijmdheid...

#### DE TWEEHONDERD VAN GERDING

##### Professional of amateur

Het is te betreuren dat een grote uitgeverij als de Koninklijke Van Gorcum, die uitgave van de encyclopedie verzorgde, geen professionele redacteur(en) bij het onderhavige project heeft aangesteld. Bij deze encyclopedie bestond de (door zichzelf aangestelde) hoofdredactie nagenoeg geheel uit (al dan niet professionele) historici. Dit zijn echter geen professionele redacteurs, maar in feite op dit terrein (d.w.z. redactiewerk) amateurs. Dit betekent dat de gevaren van hobbyïsme om de hoek kwamen kijken, waarbij de zaak wel uit de hand moest lopen.

Het is een goed gebruik dat de (vaak vele) auteurs die aan dit soort boeken meewerken zelf op de achtergrond blijven. Hun namen verschijnen dan meestal in een voor in het boek opgenomen lijst van auteurs. That's it. Op het eerste gezicht lijkt dit ook zo te zijn bij de Drentse Encyclopedie. De zaak lijkt (op dit punt) in orde. Maar als je de boeken openslaat stuit je op een ontvullend feit. Veel auteurs blijken in de encyclopedie een eigen lemma te hebben gekregen (of genomen). Het is opvallend dat bij deze Encyclopedie van de zo'n 100 daarbij betrokken auteurs er maar liefst 31 (zegge: eenendertig) met een eigen lemma in staan. Onderscheid moet er zijn of te wel: auteurs met of zonder sterretje... De eerstgenoemden mochten ook nog hun eigen lemma schrijven en werden daarvoor waarschijnlijk nog betaald ook. Van deze 31 was het grootste deel historicus dan wel archeoloog, zij het professioneel of amateur. Het is niet aannemelijk dat die 31 zichzelf allemaal hebben aangemeld voor hun lemma. Zij zullen hiertoe door de hoofdredacteurs zijn uitverkoren. Al hoewel, kun je je vriendjes weigeren? - misschien waren er nog wel meer liefhebbers in de markt en werd het zelfs dringen geblazen. Als redactie kom je dan voor moeilijke beslissingen te staan.

Moet je bijv. kiezen tussen twee oud-gedeputeerden H.W. De ene wel, de andere niet, of beide wel of niet?

##### Van lemma tot dilemma.

Juist om dit soort duivelse DILEMMA'S te vermijden was een onafhankelijke professionele redacteur onmisbaar geweest. Die zou onmiddellijk hebben ingegrepen. D.w.z.: korte metten hebben gemaakt aan het streven om nog in leven zijnde personages als lemma's op te nemen. Met een selectie van reeds overleden personen was het immers al moeilijk genoeg. Maar nu moest er geoordeeld worden over levenden en doden. Levenden in een encyclopedie hoort eigenlijk niet. Als je daarin komt te staan hoor je 'goed dood' te zijn. Bij overleden personen kan nl niet veel mis meer gaan. 'Van de doden niets dan goeds'. Blijkbaar kwam Drenthe hier goede doden, danwel Drenthenaren die goed dood zijn, tekort. Het amateurisme had als gevolg dat een en ander wel uit de hand moest lopen. Zo blijken dat naast de 7 als auteurs meewerkende archeologen naderhand nog eens 15 andere archeologen met een lemma bij te zijn

gekomen.

Het lijkt erop dat de hoofdredactie ook nog eens op een soort rechterstoel heeft gezeten bij de beoordeling wie er wel en wie niet een lemma zou krijgen. Ook hier weer geldt: professionele historici zijn nog geen rechters. Bij telling kom je op: (afgerond) 500 'dode lemmas' en (afgerond) 300 'levende lemmas'. Bij eerste oogopslag is het zonneklaar dat het hier om een wanverhouding gaat. Naar verhouding is het aantal levenden veel te hoog. De encyclopedie gaat immers terug tot in de prehistorie! Zo'n hoog getal aan levenden kan alleen maar verklaard worden uit een steeds meer uitgedijd zijnde vriendjeskring. Een golf, die in de praktijk nauwelijks blijkt te kunnen worden gestuit.

### **Spin in het web.**

Genoemde 300 'levende lemma's kunnen (globaal) onderverdeeld worden in: archeologen en veldbiologen 30, historici 15; schrijvers 45; schilders 40; beeld. kunstenaars 15; politici 55; sportlieden 60; muzikanten 40. Omdat sportlieden en muzikanten bij het vertonen van hun kunsten rechtstreeks door het publiek worden bekeken, vallen deze beide categorieën af als onverdacht. Er blijven dan 200 'levende lemma's over. Dit zijn dus **'De tweehonderd van Gerding'**.

Die tweehonderd laten zich tot veel clusterings herleiden. Ieder die een beetje bekend is met het Drentse wereldje kan uit de encyclopedie zelf wel zo'n cluster afleiden. Als voorbeeld dienen hier de al genoemde 7 auteur-archeologen (met een lemma). Deze blijken naderhand een spin-off te hebben gemaakt van maar liefst 15 nieuwe 'lemma-archeologen' erbij. De vriendschap tussen de belangrijkste van die zeven (prof. Waterbolk) met zijn mede-auteur Gerding lijkt een van de oorzaken van dit spinning-off proces te zijn geweest. Maar ook een andere mede-auteur, zijn collega-proximus - de prov. archeoloog zal hierbij van invloed kunnen zijn geweest. Het resultaat van dit alles is bekend. Waarom al die uitgebreide alleen maar bladzijden vullende levensbeschrijvingen van die (veelal buiten Drenthe wonende niet-Drentse archeologen) en bijna al hun (niet zelden vreemdtalige) publicaties zo expliciet genoemd. Ze zullen in Drenthe bij opgravingen betrokken zijn geweest, maar zijn er echter (goed) voor betaald. Er zijn echter geen Drentse mensenlevens mee gered, zoals bij de reeds genoemde anomie gebreken chirurgen. Een wat uitgebreider lemma waar al deze nog in leven zijnde archeologen hadden kunnen worden genoemd met eventueel hun belangrijkste publicaties was stellig voldoende geweest voor Drenthe. Een ander voorbeeld van zo'n clustering zijn de zg drukkers in de marge., waarvan maar liefst vijf een eigen lemma hebben gekregen.

### **Spin of spil**

Genoemde spin-off blijkt zich mutatis mutandis ook te hebben voorgedaan bij veel andere van een lemma-sterretje voorziene auteurs op hun resp. (door de encyclopedie bestreken) terreinen. Zo is er van de eveneens boventalig in de encyclopedie voorkomende, al dan niet beroepsmatige, historici een mooie cluster te maken. Samen met de archeologen kom je dan al gauw op 40 eigen-lemmabezitters. Als die op hun beurt elk vier favoriete vriendjes zouden meebrengen, is het getal 200 zo bereikt...

Zo vindt men er nogal wat (oud)politici, een aantal (ex)burgemeesters, hoge Asser ambtenaren, Asser en Meppeler uitgever, museummensen, landinrichters en ander ruimtelijke ordenaars, architecten, vormgevers, pr adviseurs en andere vriendjes van de klup. Velen vonden zich wel goed genoeg om er in te komen. Ze willen elkaar nog wel eens tegenkomen. Bijv. waar het gaat om (de afhandeling van) subsidieaanvragen. Zoals dat ongetwijfeld ook hij deze encyclopedie het geval zal zijn geweest. Alsook bij andere cultuur en/of historische projecten. Andere ontmoetingscentra die hiermee verbandhouden zijn instellingen als bijv. Het Drentse boek. Inmiddels heeft zij honderden boeken uitgegeven, dank zij diezelfde subsidies. Dit betekent vele tientallen schrijvers, van historici tot dichters en Drentse schrijvers toe. Velen van hen zijn (of moesten) eerst bij de spin langs (geweest) voor een positief testimonium. De spil waar alles om draait. Het Prins Bernhard Cultuurfonds van Drenthe en haar regenten staat om haar gulheid bekend. Als dank daarvoor heeft dit fonds - als enige in Drenthe - dan ook een eigen lemma gekregen. Ook weer typisch een geval van spin-off. De spin is daar niet te beroerd voor. Het geld komt immers niet uit de eigen zak. Ons kent ons en een groot gedeelte van de genoemde 45 schrijvers vonden op deze wijze dan ook onder een eigen lemma onderdak in de Encyclopedie.

### **De spin heeft een hobby**

Natuurlijk is er nog de restcategorie, zo het lijkt in de encyclopedie verdwaalde figuren. Toch is dat niet zo, al vraagt het wel eens inzicht in de verhoudingen om de link te leggen met de plaats waar nu precies de vriendschappelijke relatie ligt met de spin in het web. Neem een lemma Klaas Meinders. Hij was



bedrijfsleider van het landbouwbedrijf van de Mij Klazienaveen en voorzitter van het waterschap Bargerbeek. Nou niet direct een verdienste, waarbij een benoeming tot lemma voor de hand zou liggen. Maar gelukkig had de spin een hobby, een turfclub, waar Meinders ook wat mee had. Zelfs het hoofd van de technische dienst van datzelfde waterschap werd er lid van en met hem nog enkele anderen. Een nieuwe cluster was ontstaan. Nog een bijzonder geval: Een auteur aan de encyclopedie- een amateur-historicus - bleek zeer tot zijn spijt te licht bevonden voor een eigen lemma. Al gauw werd een oplossing gevonden voor dit sneue geval. Bij wijze van substitutie kreeg nu een familielid een plaatsvervangend lemma. Het betrof hier de Meppeler verzekeringsagent en amateurschilder J. Ponne (1910-1967) (vader?). Mogelijk moest de zeer bekende uit Meppel afkomstige schilder Jan Mankes (zie hierboven in de foutenlijst onder Mankes) naar wie diverse straten zijn vernoemd en van wie in 2001 een schilderij in 2001 een half miljoen gulden opbracht!, voor deze amateurschilder het veld ruimen. Het lemma Mankes ontbreekt immers. Het is dit soort hobbyïsme en amateurïsme dat de Drentse encyclopedie heeft genekt.

## **Eindconclusie**

Dit werk is amateuristisch en grillig in elkaar gezet en verdient het niet de titel encyclopedie te dragen. Door het grote aantal onjuistheden dient ervoor gewaakt te worden dat dit werk gebruikt wordt voor studie of naslag.

Het ware zelfs beter het knutselwerk uit de handel te nemen en de kopers ervan schadeloos te stellen. Een digitalisatie voor het internet is in deze uitvoering ook uit den boze.

De politiek komt er niet mee weg om zich achter de redactie te verschuilen nu blijkt dat in de commissievergadering Cultuur en Welzijn van 13 juni 2001 reeds het vermoeden bestond dat het Erfgoedhuis

de zaken nog lang niet op orde had (heeft) en er zelfs is geopperd om buiten het Erfgoedhuis om tot publicatie te komen, dan wel de uitgever een zwaardere rol te geven.

Waarom is aan deze verstandige woorden niet de nodige aandacht besteed?

Wie had zoveel haast om dit project er door te jassen?

Er is subsidie verstrekt zonder zich te verzekeren van de eskundigheid en betrouwbaarheid van de lasthebber.

Hierdoor ontstond het risico van een flop. Een professionele redactie had een van de belangrijkste eisen tot subsidieverstreking moeten zijn. Niet de mooie praatjes van belanghebbenden.

De politiek heeft tot taak de redactie ter verantwoording te roepen en om toelichting en uitleg te vragen.

Ja, zelfs terugstorting van de subsidie en een terugroeping van de in de handel terecht gekomen exemplaren te eisen en de kopers de koopsom te restitueren.

Bovendien is men nu gewaarschuwd om zorgvuldiger te werk te gaan bij subsidieaanvragen o.m. van het Drents Plateau.

### Bijlage 3

Greep nr.	1 Ontbrekende lemma's	2 Vraagtekens	3 Tekstcorrecties	4 Beweringen geen bron	5 Meningen	6 Onjuistheden	7 Irrelevanties
1			x				
2						x	
3						x	
4			x				
5			xxx	xx	xxx	xxx	x
6			x				
7							x
8							x
9					x		
10			x				
11					x		
12			x				
13			x				
14			x				
15				x			
16				x			
17				x			
18				x			
19				x			
20						x	
21					x		
22					x		
23				x			x
24				x			
25				x			
26		x					
27			x	xx			
28							x
29					x		
30					x		
31					x		
32						x	
33					xx		
34				x			
35					x		
36					x		
37					x		
38			x				
39							x
40			x				
41					x		
42		x			x		
43			x				
44	x						
45		xx		x			
46		x					
47	x						
48				x			
49		x			x		
50	xx						
51		x					
52		x					
53		x					

Greep nr.	1 Ontbrekende lemma's	2 Vraagtekens	3 Tekstcorrecties	4 Beweringen	5 Meningen	6 Onjuistheden	7 Irrelevanties
54							x
55			x				
56		x					
57	x						
58					x		
59					x		
60				x			
61				x			
62						x	
63					x		
64							x
65			x				
66					x		
67					x		
68			x				
69					x		
70	x						
71			x				
72			x				
73			x				
74			x				
75			xx				
76			x		xx		
77		x					
78		x					
79	x						
80							x
81			x				
82	x						
83			x				
84	x		x				
85	x						
86	x						
87		x					
88		xx					
89	x						
90		x	x				
91			x				
92			x				
93					x		
94			x				
95		x					
96					x		
97		x	x				
98					x		
99					x		
100			x				
101			x		x		
102					x		
103			x				
104					x		
105					x		
106					x		
107		x					
108					x		

Greep nr.	1 Ontbrekende lemma's	2 Vraagtekens	3 Tekstcorrecties	4 Beweringen	5 Meningen	6 Onjuistheden	7 Irrelevanties
109	x						
110			x				
111		x					
112			x				
113							x
114							x
115			x				
116			x				
117			x				
118			x				
119			x				
120			x				
121			x				
122					x		
	14	20	45	17	37	7	11

## Bijlage 4

Greep nr 2	1 Ontbrekende lemma's	2 vraagtekens	3 tekstcorrecties	4 beweringen	5 meningen	6 onjuistheden	7 irrelevanties
123					X		
124							X
125			X				
126					X		
127							X
128				X			
129							X
130					X		
131					X		
132					X		
133							X
134				X			
135							X
136							X
137					X		
138					X		
139		X					
140					X		
141					X		
142					xxx	X	xxxxx
143				X			
144							X
145					X		
146	X						
147		X					
148		X		X	x		x
149		x					
150					x		
151					X		
152				X			
153					x	X	
154		X					
155			x				
156		x					
157							x
158					X		
159					X		
160							X
161					X		
162						X	
163					X		
164					X		
165					X		
166			X				
167					X		
168					X		
169					X		
170			X				
171					X		
172		X					
173							X
174					X		
175			X				

Greep nr	1 Ontbrekende lemma's	2 vraagtekens	3 tekstcorrecties	4 beweringen	5 meningen	6 onjuistheden	7 irrelevanties
176					X		
177							X
178					X		
179					X		
180						X	
181						X	
182					X		
183					X		
184	X						
185					X		
186					X		
187							X
188							X
189					X		
190					X		
191					X		
192				X	x		X
193			X				
194					X		
195					X		
196			X				
197					x		
198							
199							
200							
	2	7	7	6	39	7	20